Laag GELETTERDHEID op Bonaire

Laaggeletterdheid of anders geletterdheid op de Scholengemeenschap Bonaire, afdeling vmbo en mavo onder leerlingen van de examenklassen in de leeftijd 16 tot en met 19 jaar

HAIDY WIJNGAARDE 1144979
UOC PROFESSIONAL MASTER TALEN NEDERLANDS
BEGELEIDER: DR. ERIC MIJTS

BONAIRE, MEI 2024

Voorwoord

UNIVERSITY OF CURACA0
DR. MOISES DA COSTA GOMEZ

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de scriptie over laaggeletterdheid op de Scholengemeenschap Bonaire, specifiek gericht op leerlingen van de examenklassen in de leeftijd van 16 tot en met 19 jaar. Dit onderzoek werpt een licht op een belangrijk en vaak onderschat probleem binnen ons onderwijssysteem en biedt inzichten die van onschatbare waarde zijn voor het verbeteren van het onderwijs op ons eiland.

Dit werkstuk zou niet tot stand zijn gekomen zonder de hulp en ondersteuning van verschillende partijen. Allereerst wil ik mijn oprechte dank betuigen aan mijn scriptiebegeleider, Eric Mijts. Zijn expertise, geduld en toewijding hebben een onschatbare bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit werk. Zijn begeleiding heeft mijn denken verrijkt en mijn aanpak verfijnd, waardoor dit werkstuk tot stand kon komen.

Daarnaast wil ik mijn waardering uitspreken voor de Stichting Lezen en Schrijven Bonaire. Hun toewijding aan het bestrijden van laaggeletterdheid en hun bereidheid om ons te voorzien van waardevolle vragenlijsten hebben dit onderzoek verrijkt en verdiept. Hun bijdrage illustreert de kracht van samenwerking in het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen.

Tenslotte wil ik mijn dankbaarheid uiten aan de deelnemers aan dit onderzoek, de leerlingen van de examenklassen op de Scholengemeenschap Bonaire, de docenten en leidinggevenden van de leerbedrijven. Zonder hun bereidwilligheid om deel te nemen en hun eerlijke antwoorden te geven, zou dit werkstuk niet de diepgang hebben gehad die het nu heeft.

Dit werkstuk is slechts een stap in de richting van een grotere bewustwording en actie met betrekking tot laaggeletterdheid op ons eiland. Het is mijn oprechte hoop dat de inzichten die hier worden gepresenteerd, zullen bijdragen aan een meer inclusief en effectief onderwijssysteem voor alle leerlingen.

Met vriendelijke groet,

Haidy Wijngaarde

Bonaire, mei 2024

Inhoud

Samenvatting ... 5
Hoofdstuk 1 Inleiding ... 6
1.1 Beschrijving van het probleem ... 6
1.2 Laaggeletterdheid op Bonaire ... 6
1.2.1 Historische context ... 6
1.2.2 Huidige situatie op Bonaire ... 7
1.2.3 Specifieke uitdagingen op de Scholengemeenschap Bonaire ... 7
1.3 Centrale vraag en deelvragen ... 7
1.4 Leeswijzer ... 8
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader ... 9
2.1 Achtergrond van het onderzoek ... 9
2.2 Relevantie van het onderzoek voor de Scholengemeenschap Bonaire ... 9
2.3 Begripsomschrijving laaggeletterdheid ... 10
2.4 Specifieke kenmerken van laaggeletterdheid bij jongeren ... 12
2.5 Verschillende vormen van laaggeletterdheid ... 13
2.6 Gevolgen van laaggeletterdheid ... 14
2.6.1 Sociale gevolgen ... 14
2.6.2 Academische gevolgen ... 14
2.6.3 Economische gevolgen ... 14
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethoden ... 15
3.1 Inleiding ... 15
3.2. Doelgroep ... 15
3.3 Enquêtes ... 15
3.2.1 Leerlingen enquêtes ... 16
3.2.2 Docenten enquête ... 16
3.4 Geleide interviews ... 17
Hoofdstuk 4 Onderzoeksresultaten ... 18
4.1 Enquêtes ... 18
4.1.1 Leerlingen enquêtes ... 18
4.1.1.1 Demografische gegevens ... 18
4.1.1.2 Thuisomgeving ... 18
4.1.1.3 Cultuur en taal ... 20
4.1.1.4 Lees- en schrijfgedrag: ... 21

4.1.1.5 Bibliotheekgebruik en mediagebruik: 22
4.1.1.6 Invulinstructies: 23
4.1.2 Docenten enquêtes 23
4.2 Interviews leerbedrijven 25
Hoofdstuk 5 Discussie 27
5.1 Onderzoeksvragen 27
5.2 Analyse van de onderzoeksresultaten 28
5.2.1 Leerlingen enquêtes 28
5.2.2 Docenten enquêtes 31
5.2.3 Interviews leerbedrijven 31
Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen 32
6.1 Beantwoording hoofdvraag 32
6.2 Aanbevelingen 32
6.3 Perspectiefverschuiving 34
6.4 Beperkingen van het onderzoek 34
Literatuurlijst 36
Bijlagen 38

Samenvatting

Op de Scholengemeenschap Bonaire, waar zowel het vmbo als het mavo-onderwijs wordt aangeboden, worden specifieke uitdagingen rond laaggeletterdheid waargenomen. Deze uitdagingen kunnen onder andere te maken hebben met de behoefte aan aangepaste leermiddelen en programma's die rekening houden met de meertaligheid van de leerlingen. Daarnaast kunnen sociaaleconomische factoren en culturele diversiteit van invloed zijn op zowel het leerniveau als de leesmotivatie van de studenten.
Het doel van het onderzoek is om de huidige situatie te analyseren en in kaart te brengen, met als focus het identificeren van mogelijke oorzaken en patronen van laaggeletterdheid binnen de vakken Nederlands, Papiamentu en Spaans op de Scholengemeenschap Bonaire. De centrale vraag in dit onderzoek luidt: "Hoe manifesteert laaggeletterdheid zich in 2023 op de Scholengemeenschap Bonaire, met name binnen de vmbo- en mavo-afdelingen, in de talen Nederlands, Papiamentu en Spaans?"

Om deze vraag te beantwoorden, zijn verschillende methoden toegepast, waaronder enquêtes onder docenten en leerlingen en geleide interviews met respondenten van de leerbedrijven. Op basis van de bevindingen kunnen scholen doeltreffende strategieën implementeren om de taal- en leesvaardigheden van vmbo- en mavoleerlingen te verbeteren, hun culturele identiteit te versterken en hun toegang tot educatieve middelen te optimaliseren.

Het onderzoek heeft aangetoond dat de kwestie niet alleen draait om laaggeletterdheid, maar eerder om verschillen in geletterdheid, met betrekking tot diverse talen zoals Nederlands, Papiamentu en Spaans. Deze verschuiving in perspectief onderstreept het belang van een breder onderzoek naar taalvaardigheid en -behoeften binnen het onderwijs, waarbij specifieke aandacht wordt besteed aan de unieke linguïstische contexten waarin leerlingen zich bevinden. Het aanpassen van onderwijsbeleid en ondersteuningsstructuren om deze diversiteit te omarmen en te ondersteunen, kan bijdragen aan een inclusievere en effectievere onderwijspraktijk voor alle leerlingen, ongeacht hun taalkundige achtergrond.

Hoofdstuk 1 Inleiding

Laaggeletterdheid is wereldwijd een uitdaging die een diepgaande impact heeft op individuen, gemeenschappen en de samenleving als geheel. Het vermogen om effectief te lezen, schrijven en communiceren is niet alleen een fundamenteel mensenrecht, maar ook een cruciale factor voor persoonlijke en sociale ontwikkeling. Deze scriptie onderzoekt het fenomeen van laaggeletterdheid op het vmbo en mavo en stelt zich ten doel een dieper inzicht te verkrijgen in de oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen voor dit nijpende probleem.
De keuze om laaggeletterdheid op het vmbo en mavo als onderwerp van deze scriptie te nemen, wordt ingegeven door de noodzaak om een helder beeld te krijgen van laaggeletterdheid op de Scholengemeenschap Bonaire afdeling vmbo en mavo. Bonaire heeft een unieke cultuur, geschiedenis en demografie en de factoren die bijdragen aan laaggeletterdheid kunnen verschillen van die in andere landen. Daarom is het van groot belang om specifieke inzichten te verkrijgen in hoe laaggeletterdheid het leven van de Bonairiaanse leerlingen van het vmbo en mavo beïnvloedt en welke maatregelen er genomen kunnen worden om de situatie te verbeteren.

1.1 Beschrijving van het probleem

Het onderzoek richt zich op de stand van laaggeletterdheid op de Scholengemeenschap Bonaire, specifiek binnen de bovenbouw van de afdelingen vmbo en mavo. Het doel is om inzicht te krijgen in de mate van laaggeletterdheid onder de studenten, met een focus op de talen Nederlands, Papiamentu en Spaans. Het onderzoek beoogt de huidige situatie in kaart te brengen en te analyseren, zodat mogelijke oorzaken en patronen van laaggeletterdheid binnen deze taalvakken kunnen worden geïdentificeerd. De bevindingen zullen dienen als basis voor eventuele interventies of beleidsmaatregelen om het niveau van geletterdheid onder de studenten te verbeteren. Naast het literatuuronderzoek zal er een kwantitatieve onderzoeksmethode worden gehanteerd: het afnemen van enquêtes bij vmbo- en mavoleerlingen van 16 tot 19 jaar. Het afnemen van enquêtes onder leerlingen heeft als doel het verzamelen van gestandaardiseerde gegevens over de lees- en schrijfvaardigheden, in de drie talen van de leerlingen, evenals hun houdingen ten opzichte van het lees- en schrijfproces. De uitvoering zal als volgt plaatsvinden: distributie van enquêtes met meerkeuzevragen onder de vmbo- en mavoleerlingen.

1.2 Laaggeletterdheid op Bonaire

Laaggeletterdheid vormt wereldwijd een uitdaging en ook op het prachtige eiland Bonaire ondervindt men de impact van dit fenomeen. Historisch gezien heeft Bonaire, als onderdeel van het Caribisch gebied, diverse invloeden gekend die de educatieve context hebben gevormd. De huidige situatie op Bonaire weerspiegelt niet alleen de historische ontwikkelingen, maar onthult ook hedendaagse uitdagingen in het onderwijslandschap.

1.2.1 Historische context

De geschiedenis van Bonaire omvat periodes van koloniale overheersing en een complexe mix van culturele invloeden. Onderwijs op het eiland heeft zich geleidelijk ontwikkeld, maar historische factoren, waaronder taaldiversiteit en sociaaleconomische omstandigheden, hebben hun stempel gedrukt op het educatieve systeem. Historisch gezien waren er mogelijk beperkte middelen en uitdagingen op het gebied van toegang tot kwalitatief hoogstaand onderwijs.

1.2.2 Huidige situatie op Bonaire

In de hedendaagse context blijft Bonaire een unieke uitdaging ervaren met betrekking tot laaggeletterdheid. Het eiland staat voor de complexiteit van meertaligheid, waarbij Nederlands, Papiamentu, Spaans en Engels allemaal een rol spelen in het onderwijs. De huidige situatie reflecteert niet alleen de voortdurende inspanningen om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren, maar ook de noodzaak om de specifieke behoeften van de lokale bevolking aan te pakken.

1.2.3 Specifieke uitdagingen op de Scholengemeenschap Bonaire

Op de Scholengemeenschap Bonaire, waar het vmbo en mavo-onderwijs wordt verzorgd, worden specifieke uitdagingen rond laaggeletterdheid geïdentificeerd. Deze uitdagingen omvatten mogelijk de behoefte aan aangepaste leermiddelen en programma's die rekening houden met de meertaligheid van de leerlingen. Daarnaast kunnen sociaaleconomische factoren en culturele diversiteit invloed hebben op het leerniveau en de leesmotivatie van de studenten. Het begrijpen van deze specifieke uitdagingen is van belang om effectieve interventies te ontwikkelen en de geletterdheid van de jongeren op Bonaire te verbeteren. Verder is het een startpunt voor het onderzoek naar laaggeletterdheid op de Scholengemeenschap Bonaire, waarbij de historische achtergrond en de huidige situatie dienen als referentiepunt voor verdere analyse en beleidsvorming.

1.3 Centrale vraag en deelvragen

Laaggeletterdheid vormt wereldwijd een uitdaging met diepgaande sociale en economische gevolgen. Ook op het eiland Bonaire blijft deze kwestie niet onopgemerkt. Laaggeletterdheid is een barrière voor persoonlijke groei en maatschappelijke participatie. Daarnaast heeft het een directe invloed op economische groei en ontwikkeling. De context van Bonaire, met zijn unieke culturele en economische kenmerken, vraagt om een specifieke benadering. In deze context rijst de centrale vraag: *Hoe staat het met laaggeletterdheid anno 2023 op de Scholengemeenschap Bonaire afdeling vmbo als het gaat om de talen Nederlands, Papiamentu en Spaans?*

Uit de hoofdvraag zijn zes subvragen afgeleid. Deze worden ondersteund door een theoretisch kader dat inzicht geeft in de wereldwijde context van laaggeletterdheid.

1. Wat is laaggeletterdheid?
2. Wat zijn de voornaamste oorzaken van laaggeletterdheid onder leerlingen van het vmbo en mavo op Bonaire?
3. Hoe beïnvloedt laaggeletterdheid de sociale en academische ontwikkeling van deze leerlingen?
4. Welke hulpmiddelen en programma's zijn momenteel beschikbaar om de geletterdheid in de drie talen die in het onderwijs worden gebruikt van deze leerlingen te verbeteren?
5. Wat zijn de specifieke behoeften en uitdagingen van leerlingen op het vmbo en mavo als het gaat om het aanpakken van laaggeletterdheid?
6. Wat zijn effectieve strategieën en aanbevelingen om laaggeletterdheid onder deze doelgroep aan te pakken en hun kansen in de maatschappij te vergroten?

1.4 Leeswijzer

Deze scriptie bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt op basis van een literatuurverkenning in hoofdstuk 2 het theoretische kader neergezet met betrekking tot laaggeletterdheid. In hoofdstuk 3 worden de onderzoeksmethoden behandeld. In het tweede gedeelte worden in hoofdstuk 4 de onderzoeksresultaten door middel van grafieken en tabellen geanalyseerd, in hoofdstuk 5 zullen de onderzoeksvragen worden behandeld en worden de resultaten van de enquêtes en interviews geanalyseerd. Ten slotte in hoofdstuk 6 worden conclusies voor de onderzoeksresultaten getrokken, aanbevelingen gedaan en beperkingen van het onderzoek weergegeven.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt vanuit een literatuurverkenning het theoretisch perspectief voor het onderzoek ‘Laaggeletterdheid op Bonaire’ geformuleerd. Dit vereist een grondige analyse van de bestaande literatuur en de context van het eiland. Het theoretisch kader vormt het fundament waarop dit onderzoek naar laaggeletterdheid onder vmbo- en mavoleerlingen op de Scholengemeenschap Bonaire rust. Het biedt een gestructureerd raamwerk waarbinnen we de complexiteit van laaggeletterdheid kunnen begrijpen en interpreteren. De ontwikkeling van dit theoretisch kader wordt beïnvloed door een achtergrond van eerdere studies en het streven naar het vergaren van diepgaande inzichten in de geletterdheidssituatie op Bonaire.

2.1 Achtergrond van het onderzoek

In 2015 vond er op de Scholengemeenschap Bonaire een onderzoek plaats naar laaggeletterdheid. Dit onderzoek diende als een eerste blik op de geletterdheidssituatie binnen deze specifieke onderwijscontext. Nu, anno 2023, stellen we vast dat de onderwijsomgeving en maatschappij continue veranderingen ondergaan. Nieuwe uitdagingen en kansen ontvouwen zich en het is cruciaal om te begrijpen hoe deze veranderingen de geletterdheid van vmbo- en mavoleerlingen beïnvloeden. De voortgang van laaggeletterdheidsonderzoek op Bonaire is van eminent belang, gezien de impact ervan op de educatieve trajecten en bredere maatschappelijke participatie van de doelgroep. Het vorige onderzoek legde mogelijk al de basis, maar een geactualiseerd onderzoek is nodig om de huidige stand van zaken te achterhalen en effectieve strategieën te ontwikkelen om laaggeletterdheid aan te pakken.

Het theoretisch kader dat wordt ontwikkeld, zal niet alleen voortborduren op bestaande literatuur over laaggeletterdheid, maar ook specifiek aansluiten op de Bonaireaanse context en de talige diversiteit binnen het vmbo en mavo. Het streven is om niet alleen de problematiek te identificeren, maar ook inzichten te verschaffen die concrete handvatten bieden voor effectieve interventies en beleidsvorming op de Scholengemeenschap Bonaire.

2.2 Relevantie van het onderzoek voor de Scholengemeenschap Bonaire

Onderzoek naar laaggeletterdheid op het vmbo en mavo kan van groot belang zijn om verschillende redenen. Enkele redenen waarom dit onderzoek belangrijk kan zijn:

Het onderzoek kan helpen bij het identificeren van specifieke problemen met betrekking tot laaggeletterdheid op het vmbo en mavo. Het kan bijvoorbeeld in kaart brengen welke factoren bijdragen aan laaggeletterdheid, zoals onderwijsmethoden, socio-economische omstandigheden, of taalbarrières.

Door het begrijpen van de specifieke uitdagingen waarmee vmbo- en mavoleerlingen te maken hebben, kan de onderzoeker aanbevelingen doen voor op maat gemaakte interventies en programma's die gericht zijn op het verbeteren van lees- en schrijfvaardigheden.

Het onderzoek kan evalueren hoe effectief de huidige onderwijsmethoden zijn in het aanpakken van laaggeletterdheid op het vmbo en mavo. Als bepaalde methoden niet effectief blijken, kan het onderzoek alternatieve benaderingen voorstellen.

Een diepgaand begrip van laaggeletterdheid op het vmbo en mavo kan helpen bij het identificeren en verminderen van ongelijkheden in het onderwijs. Het stelt beleidsmakers in staat om gerichte maatregelen te nemen om gelijke kansen voor alle leerlingen te bevorderen. Ook kan onderzoek op Bonaire de mogelijkheid bieden om de lokale context en specifieke uitdagingen beter te begrijpen. Dit kan leiden tot meer gerichte en relevante oplossingen voor de specifieke behoeften van de gemeenschap.

2.3 Begripsomschrijving laaggeletterdheid

Een belangrijk startpunt is het bepalen van een passende definitie van laaggeletterdheid, die rekening houdt met de lokale context en de unieke kenmerken van Bonaire. De definitie kan gebaseerd worden op bestaande literatuur, maar dient ook rekening te houden met culturele en taalkundige aspecten van het eiland. Alvorens tot een passende definitie te komen, zal eerst gekeken worden naar verschillende definities die de literatuur hanteert om laaggeletterdheid te definiëren.

In het onderzoek over laaggeletterdheid uitgevoerd door de stichting Lezen en Schrijven (Stuur, Laaggeletterdheid Bonaire, 2015) werd de volgende definitie gehanteerd: ‘*De OECD definieert geletterdheid als het vermogen om geschreven teksten (digitaal of op papier) te begrijpen en te analyseren. Maar ook om met die informatie adequaat te kunnen handelen: een formulier invullen, een routeplanner gebruiken, een bijsluiter lezen of financiële producten kunnen beoordelen. Dit stelt mensen in staat om actief deel te nemen aan de maatschappij, doelen te bereiken en zich verder te ontwikkelen. Laaggeletterden zijn die volwassenen, die op de laagste niveaus van taalvaardigheden uit deze internationale onderzoeken presteren.’*

De definitie van ITTA UvA en Berenschot B.V. (Elwine Halewijn, 2021) luidt als volgt: ‘*Laaggeletterdheid is een term voor volwassenen die grote moeite hebben met taal, rekenen en digitale vaardigheden. Zij beheersen niet het referentieniveau 2F van het Referentiekader Taal en Rekenen, wat overeenkomt met het eindniveau van het vmbo of mbo-2. Deze groep mensen heeft bijvoorbeeld moeite met formulieren invullen, (klein)kinderen helpen met huiswerk, digitaal betalen, solliciteren en het begrijpen van bijsluiters van medicijnen.’*

Laaggeletterdheid is volgens Stichting Het Begint bij Taal (2023): ‘*Mensen die laaggeletterd zijn, kunnen wel een beetje lezen en schrijven (in hun moedertaal), maar beheersen deze vaardigheden onvoldoende om zelfredzaam te kunnen zijn in onze maatschappij. Volwassenen die onder niveau 2F zitten van het Referentiekader taal en rekenen, behoren tot de groep laaggeletterden.*’

Uit de bovenstaande definities blijkt dat laaggeletterdheid wordt beschreven als een toestand waarin volwassenen moeite hebben met essentiële vaardigheden zoals lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. De definities tonen overeenkomsten in bepaalde aspecten:

Taalvaardigheden:
De OECD-definitie benadrukt het vermogen om geschreven teksten te begrijpen en te analyseren, evenals de mogelijkheid om effectief te handelen op basis van die informatie.
De definitie van ITTA UvA en Berenschot B.V. spreekt over grote moeite met taal, rekenen en digitale vaardigheden.

Stichting Het Begint bij Taal geeft aan dat mensen die laaggeletterd zijn weliswaar een beetje kunnen lezen en schrijven, maar onvoldoende om zelfredzaam te zijn in de maatschappij.

Referentieniveaus:
ITTA UvA en Berenschot B.V. maken specifieke verwijzingen naar het niet beheersen van het referentieniveau 2F van het Referentiekader Taal en Rekenen.
Stichting Het Begint bij Taal hanteert ook het Referentiekader taal en rekenen als maatstaf, waarbij mensen die onder niveau 2F zitten als laaggeletterd worden beschouwd.

Praktische Toepassingen:
Zowel de OECD-definitie als die van ITTA UvA en Berenschot B.V. benadrukken praktische toepassingen van geletterdheid, zoals het invullen van formulieren, helpen met huiswerk, digitaal betalen, solliciteren, en het begrijpen van bijsluiters van medicijnen.
Stichting Het Begint bij Taal voegt daar zelfredzaamheid in de maatschappij aan toe als een belangrijk aspect.
Over het algemeen kan laaggeletterdheid dus worden begrepen als een gebrek aan vaardigheden op het gebied van lezen, schrijven, rekenen, en digitale competenties, wat resulteert in beperkte zelfredzaamheid in de maatschappij. De maatstaf voor het beoordelen van laaggeletterdheid wordt vaak gelegd bij de referentieniveaus zoals vastgesteld in taal- en rekenkaders.

Het theoretische kader moet de context van Bonaire motiveren, rekening houdend met specifieke factoren die van invloed zijn op laaggeletterdheid op het eiland. Enkele factoren om te overwegen zijn:

- Taalkundige diversiteit: Bonaire heeft een diverse bevolking met verschillende moedertalen, waaronder het Nederlands en Papiaments. Dit kan de definitie en aanpak van laaggeletterdheid beïnvloeden.
- Onderwijssysteem: Het onderwijssysteem op Bonaire, inclusief toegang tot onderwijs en de kwaliteit ervan, is van invloed op de mate van laaggeletterdheid.
- Sociale en economische factoren: Sociale ongelijkheid, werkgelegenheid en armoede kunnen bijdragen aan laaggeletterdheid op het eiland.

Voor Bonaire zou een definitie van laaggeletterdheid kunnen zijn:
"Laaggeletterdheid op Bonaire wordt gedefinieerd als het onvermogen van individuen om effectief te lezen en schrijven in de officiële talen, zoals het Nederlands en het Papiaments en dit belemmert hun participatie in de samenleving, persoonlijke ontwikkeling en kansen op de arbeidsmarkt."

Bij het formuleren van een contextueel gemotiveerde definitie van laaggeletterdheid op Bonaire voor de doelgroep vmbo- en mavoleerlingen van 16 tot 19 jaar, moeten we rekening houden met de unieke omstandigheden en uitdagingen waarmee deze specifieke groep wordt geconfronteerd. Hier is een aangepaste definitie:
Laaggeletterdheid onder vmbo- en mavoleerlingen van 16 tot 19 jaar op Bonaire verwijst naar een situatie waarin deze leerlingen aanzienlijke moeilijkheden ervaren bij het begrijpen, interpreteren en produceren van geschreven teksten in de officiële talen van het eiland, zoals het Nederlands en het Papiaments, die van essentieel belang zijn voor hun academische prestaties en sociale participatie. Laaggeletterde vmbo- en mavoleerlingen hebben beperkte

lees- en schrijfvaardigheden die hun vermogen belemmeren om informatie effectief te verwerven en te communiceren en daardoor hun kansen op succes in het onderwijs en de maatschappij verminderen.

Deze definitie weerspiegelt de specifieke situatie op Bonaire, waarin het Nederlands en het Papiaments de dominante talen zijn in het onderwijs en de samenleving. Het benadrukt het belang van lees- en schrijfvaardigheden voor academisch succes en sociale inclusie en legt de nadruk op de concrete uitdagingen waarmee vmbo- en mavoleerlingen in deze leeftijdsgroep worden geconfronteerd. Het biedt ook de ruimte voor het ontwikkelen van interventies en ondersteuningsmaatregelen die specifiek zijn afgestemd op deze doelgroep en de context van Bonaire.

2.4 Specifieke kenmerken van laaggeletterdheid bij jongeren

Laaggeletterdheid bij jongeren vertoont specifieke kenmerken die variëren afhankelijk van individuele, sociale en onderwijsgerelateerde factoren (Ministerie van Algemene Zaken, 2022). Enkele specifieke kenmerken zijn:

Moeite met basisvaardigheden: Jongeren met laaggeletterdheid hebben moeite met basisvaardigheden zoals lezen en schrijven, wat hun academische prestaties en algehele functioneren kan beïnvloeden. Het kan bijvoorbeeld moeilijk zijn om lesmateriaal te begrijpen, instructies op te volgen en geschreven opdrachten te maken. Dit kan leiden tot achterstand in verschillende vakken en een verminderde kans op succes op school. Daarnaast kan het ook invloed hebben op het dagelijks functioneren van de jongeren, zoals bij het lezen van handleidingen of het invullen van formulieren.

Beperkte woordenschat: Een beperkte woordenschat kan een indicator zijn van laaggeletterdheid bij jongeren. Als jongeren niet over voldoende woorden beschikken, kan dit hun vermogen om informatie te begrijpen en effectief te communiceren belemmeren. Een beperkte woordenschat kan van invloed zijn op verschillende aspecten van het dagelijks leven, zoals het begrijpen van instructies, het lezen van boeken of het deelnemen aan gesprekken. Hierdoor kan het moeilijk zijn om te leren op school en zich aan te passen aan verschillende sociale situaties. Het vergroten van de woordenschat is dan ook een belangrijk doel bij de behandeling van laaggeletterdheid bij jongeren.

Problemen met informatieverwerking: Laaggeletterde jongeren kunnen moeite hebben met het verwerken van complexe informatie. Dit kan invloed hebben op hun vermogen om te leren en deel te nemen aan de samenleving. Het kan bijvoorbeeld lastig zijn om complexe teksten te begrijpen, zoals lesmateriaal of instructies en om informatie te verzamelen en te verwerken uit verschillende bronnen. Hierdoor kunnen ze moeite hebben met het maken van juiste beslissingen of het begrijpen van belangrijke concepten. Het hebben van problemen met informatieverwerking kan jongeren beperken in hun persoonlijke en professionele groei en kan leiden tot gevoelens van frustratie en onzekerheid.

Gebrek aan leesmotivatie: Laaggeletterde jongeren ervaren vaak een gebrek aan leesmotivatie. Dit betekent dat ze weinig interesse of plezier hebben in het lezen van boeken, artikelen of andere teksten. Het gebrek aan leesmotivatie kan verschillende oorzaken hebben, zoals negatieve ervaringen met lezen, een beperkte toegang tot boeken en een gebrek aan rolmodellen die het belang van lezen benadrukken. Het gebrek aan leesmotivatie kan leiden tot verminderde betrokkenheid bij educatieve activiteiten, minder leesvaardigheid en een

beperkte ontwikkeling van kennis en woordenschat. Het stimuleren van leesplezier en het creëren van een leesvriendelijke omgeving zijn daarom belangrijk bij het aanpakken van laaggeletterdheid bij jongeren (Bosman et al., 2022).

2.5 Verschillende vormen van laaggeletterdheid

Er zijn diverse vormen van laaggeletterdheid bij jongeren. Deze vormen van laaggeletterdheid hebben een impact op de vaardigheden en belemmeren diverse aspecten van het leven van jongeren. De meest voorkomende vormen zijn:

Functionele laaggeletterdheid: Jongeren met functionele laaggeletterdheid hebben moeite met het begrijpen en gebruiken van geschreven informatie in alledaagse contexten, zoals het lezen van brieven, formulieren of instructies. Ook hebben ze vaak moeite met het schrijven van simpele boodschappen of het invullen van formulieren. Dit kan hen belemmeren in het zelfstandig uitvoeren van dagelijkse taken en het functioneren binnen de maatschappij. Functionele laaggeletterdheid kan invloed hebben op verschillende domeinen van het leven van jongeren, zoals werk, gezondheid en sociaal welzijn. Het is daarom belangrijk om aandacht te besteden aan het identificeren en aanpakken van functionele laaggeletterdheid bij jongeren van het vmbo, om hen de kans te geven zich optimaal te ontwikkelen en volwaardig deel te nemen aan de samenleving (Christoffels et al., 2017).

Culturele of communicatieve laaggeletterdheid: Dit verwijst naar de moeite die jongeren kunnen ervaren bij het begrijpen en gebruiken van de juiste communicatieve vaardigheden. Dit kan zich uiten in beperkingen op het gebied van spreekvaardigheid, luistervaardigheid, gespreksvaardigheid en het begrijpen van non-verbale communicatie. Jongeren met communicatieve laaggeletterdheid hebben bijvoorbeeld moeite om hun gedachten coherent en duidelijk onder woorden te brengen, waardoor het voor hen lastig kan zijn om goed te kunnen communiceren met anderen. Dit kan leiden tot misverstanden, frustratie en verminderd zelfvertrouwen in sociale situaties. Bovendien kan het gebrek aan communicatieve vaardigheden jongeren belemmeren in het onderwijs en in hun latere beroep. Het is daarom belangrijk om deze vorm van laaggeletterdheid tijdig te herkennen en de juiste ondersteuning te bieden om de communicatieve vaardigheden van jongeren te verbeteren

Digitale laaggeletterdheid: Digitale laaggeletterdheid is een vorm van laaggeletterdheid waarbij jongeren moeite hebben met het begrijpen en gebruiken van digitale technologieën. Dit houdt in dat ze niet voldoende vaardigheden hebben om effectief gebruik te maken van computers, het internet en andere digitale bronnen. Ze hebben bijvoorbeeld moeite met het vinden en beoordelen van betrouwbare informatie online, het gebruik van verschillende softwareprogramma's en het veilig navigeren op het internet. Digitale laaggeletterdheid kan een grote invloed hebben op de participatie van jongeren in de maatschappij, aangezien digitale vaardigheden tegenwoordig essentieel zijn in veel aspecten van het dagelijks leven. Het beïnvloedt niet alleen hun mogelijkheid om informatie te zoeken en te verwerken, maar ook hun kansen op onderwijs, werk en sociale interactie. Het is daarom belangrijk om aandacht te besteden aan het verbeteren van de digitale vaardigheden van jongeren op het vmbo, zodat zij optimaal kunnen profiteren van de digitale samenleving waarin we leven. (Berkelder, A & Van der Heijden, I, z.d)

2.6 Gevolgen van laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid is meer dan alleen een beperking in lees- en schrijfvaardigheden; het heeft diepgaande en veelomvattende gevolgen voor individuen en samenlevingen. Deze gevolgen manifesteren zich op verschillende gebieden van het dagelijks leven en kunnen bijzonder ingrijpend zijn, vooral voor jongeren die zich nog in een cruciale fase van hun ontwikkeling bevinden (Tolkie, 2024).

2.6.1 Sociale gevolgen

Laaggeletterdheid heeft aanzienlijke sociale gevolgen voor jongeren. Jongeren die moeite hebben met lezen en schrijven kunnen zich vaak minder goed verstaanbaar maken en hebben moeite met het begrijpen van geschreven informatie. Dit kan leiden tot sociaal isolement en problemen in interactie met anderen. Ze kunnen zich buitengesloten voelen in sociale situaties en hebben moeite om relaties op te bouwen. Daarnaast hebben jongeren met beperkte taalvaardigheden vaak ook een lager zelfbeeld en minder zelfvertrouwen. Hierdoor kunnen ze zich onzeker voelen en minder assertief zijn in verschillende sociale situaties. Het is belangrijk om aandacht te besteden aan de sociale gevolgen van laaggeletterdheid bij jongeren, zodat zij de ondersteuning en begeleiding kunnen krijgen die ze nodig hebben.

2.6.2 Academische gevolgen

Bij jongeren kunnen er verschillende academische gevolgen optreden als gevolg van laaggeletterdheid. Ten eerste kan het lees- en schrijfniveau van invloed zijn op de prestaties op school. Jongeren met laaggeletterdheid hebben vaak moeite met het begrijpen van complexe teksten en het formuleren van hun gedachten. Dit kan leiden tot lagere cijfers en een verminderd academisch zelfvertrouwen. Daarnaast kan laaggeletterdheid ook van invloed zijn op de studiekeuze en verdere academische loopbaan. Jongeren met beperkte taalvaardigheden kunnen zich minder goed voorbereiden op vervolgopleidingen en hebben mogelijk minder kansen op toegang tot hoger onderwijs. Dit kan resulteren in lagere schoolprestaties, een verminderde motivatie voor leren en mogelijk vroegtijdig schoolverlaten.

2.6.3 Economische gevolgen

Laaggeletterdheid bij jongeren van het vmbo heeft ernstige economische gevolgen. Jongeren die moeite hebben met lezen, schrijven en communiceren in het algemeen, hebben beperkte kansen op de arbeidsmarkt. Ze hebben vaak lagere opleidingsniveaus en missen de nodige vaardigheden om te kunnen concurreren met hun leeftijdsgenoten. Dit leidt tot beperkte carrièremogelijkheden en lage lonen. Daarnaast zijn laaggeletterde jongeren vaker afhankelijk van uitkeringen en subsidies, wat een grote financiële last kan betekenen voor de maatschappij. Het gebrek aan lees- en schrijfvaardigheden belemmert ook het ondernemerschap bij deze jongeren, omdat ze moeite hebben met het begrijpen van zakelijke documenten en het opzetten van een bedrijf. Kortom, de economische gevolgen van laaggeletterdheid bij jongeren zijn significant en kunnen leiden tot langdurige financiële afhankelijkheid. (Christoffels et al., 2016).

Het onderzoek zal zich dan ook richten op het begrijpen van deze gevolgen in de context van jongeren op Bonaire, met als doel het ontwikkelen van strategieën en beleidsmaatregelen om deze gevolgen te verminderen en kansen te vergroten.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethoden

3.1 Inleiding

Laaggeletterdheid onder leerlingen op het vmbo en mavo op de Scholengemeenschap Bonaire vormt een uitdaging voor het onderwijssysteem en de gemeenschap. Het begrijpen van de aard, oorzaken en gevolgen van laaggeletterdheid is van belang om effectieve interventies te ontwikkelen en de educatieve kansen van deze leerlingen te vergroten. Dit onderzoek streeft ernaar om inzicht te verkrijgen in laaggeletterdheid op deze specifieke school, met de nadruk op leerlingen van de examenklassen van 16 tot en met 19 jaar op het vmbo en mavo. Er is kwalitatief en kwantitatief onderzoek gedaan in de vorm van literatuuronderzoek, enquêtes en geleide interviews om de onderzoeksvragen over laaggeletterdheid te beantwoorden.
In het kader van een eerder onderzoek dat in 2015 plaatsvond, blijft de vraag naar de huidige stand van laaggeletterdheid onder vmbo- en mavoleerlingen op Bonaire relevant. De volgende onderzoeksvraag en deelvragen dienen als leidraad voor dit onderzoek:
Hoofdvraag: **Hoe staat het met laaggeletterdheid anno 2023 op de Scholengemeenschap Bonaire afdeling vmbo en mavo als het gaat om de talen Nederlands, Papiamentu en Spaans?**

Deelvragen:

1. Wat is laaggeletterdheid?
2. Wat zijn de voornaamste oorzaken van laaggeletterdheid onder leerlingen van het vmbo en mavo op Bonaire?
3. Hoe beïnvloedt laaggeletterdheid de sociale en academische ontwikkeling van deze leerlingen?
4. Welke hulpmiddelen en programma's zijn momenteel beschikbaar om de geletterdheid in de vier talen die in het onderwijs worden gebruikt van deze leerlingen te verbeteren?
5. Wat zijn de specifieke behoeften en uitdagingen van leerlingen op het vmbo en mavo als het gaat om het aanpakken van laaggeletterdheid?
6. Wat zijn effectieve strategieën en aanbevelingen om laaggeletterdheid onder deze doelgroep aan te pakken en hun kansen in de maatschappij te vergroten?

Deze vragen zullen helpen bij het systematisch verkrijgen van inzicht in de geletterdheidssituatie binnen de specifieke context van de Scholengemeenschap Bonaire.

3.2. Doelgroep

Dit onderzoek richt zich specifiek op de doelgroep van vmbo- en mavoleerlingen van de examenklassen op Bonaire in de leeftijdscategorie van 16 tot en met 19 jaar. Aan dit onderzoek hebben 110 respondenten meegedaan: 97 leerlingen van het vmbo en mavo, 7 docenten en 6 leidinggevenden van de leerbedrijven.

3.3 Enquêtes

Met toestemming en medewerking van de Stichting Lezen en Schrijven (Stuur, 2015) mochten hun vragenlijsten worden gebruikt voor dit onderzoek. Van de vragenlijsten zijn er drie versies: Nederlands, Papiamentu en Spaans. Na toestemming van de unitmanager van het vmbo en de teamleider van het mavo mocht het onderzoek plaatsvinden. Op advies van de leerkrachten werden de enquêtes als hardcopy uitgedeeld aan de leerlingen.

Voor de docenten is er een enquête gemaakt in Qualtrics for school. De link naar de docenten enquête is gestuurd naar de talendocenten die lesgeven aan klas 4 van het vmbo en het mavo. Uit de informatie verkregen uit de uitkomsten van de enquêtes kunnen er conclusies getrokken worden met betrekking tot laaggeletterdheid op het vmbo en mavo.

3.2.1 Leerlingen enquêtes

Het doel van de enquête is om de mate van geletterdheid, taalvaardigheden, leesgewoonten en de toegang tot leesmateriaal te onderzoeken. Dit helpt bij het identificeren van eventuele uitdagingen die leerlingen ervaren en het ontwikkelen van gerichte interventies om laaggeletterdheid aan te pakken. Er is gekozen voor een enquête, zodat zo veel mogelijk informatie kan worden verzameld vanuit de leerlingen. Hierdoor krijg ik als onderzoeker inzicht in diverse perspectieven en ervaringen. De leerlingen enquête bestaat uit 21 meerkeuze vragen. Deze vragenlijsten zijn in alle drie versies geplaatst in de bijlage.

3.2.2 Docenten enquête

In principe zou er een docenten interview worden afgenomen. Op advies van de docenten werd het omgezet in een enquête vanwege het gebrek aan tijd en ruimte. Deze werd online uitgezet. Het doel van de enquête is om te begrijpen hoe de taaldocenten laaggeletterdheid waarnemen, welke uitdagingen ze ervaren en welke strategieën zij als effectief beschouwen. Er is gekozen voor een enquête om zo veel mogelijk data en inzichten te verkrijgen vanuit het perspectief van de professionals die dagelijks betrokken zijn bij het onderwijsproces. De docentenvragenlijst bestaat uit 15 meerkeuze vragen verdeeld in 5 onderdelen:

Deel	Onderdeel	Doelstelling
1	Introductie	Het contextualiseren van de antwoorden en het begrijpen van de achtergrond van de respondent.
2	Achtergrondinformatie	Het identificeren van mogelijke problemen, uitdagingen, beleidskwesties en prioriteiten
3	Algemene vragen	Signalen te verzamelen die kunnen wijzen op mogelijke laaggeletterdheid of anders geletterdheid bij leerlingen
4	Vragen over de talen Nederlands, Spaans en Papiamentu	Om specifieke problemen te identificeren die leerlingen ervaren met betrekking tot lezen, schrijven of begrijpend luisteren in het Nederlands, Spaans en Papiamentu.
5	Overige vragen	Om informatie te verzamelen over aanvullende bronnen, trainingen of professionaliseringstrajecten die beschikbaar zijn voor docenten om beter om te gaan met laaggeletterdheid of anders geletterdheid in de talenlessen en om ideeën te genereren over hoe de betrokkenheid van ouders kan worden vergroot bij het ondersteunen van de taalvaardigheid van hun kinderen thuis.

3.4 Geleide interviews

Het is belangrijk om te kijken naar hoe laaggeletterdheid de participatie van de jongeren in de maatschappij beïnvloedt, evenals de mogelijkheden voor verdere academische groei. In dit kader zijn er interviews afgenomen bij 6 leerbedrijven verdeeld over de sectoren: toerisme (1), bouw (1), zorg (1) en verkoop en retail (3). Het interview met leerbedrijven biedt een praktijkgerichte benadering om inzicht te krijgen in de impact van laaggeletterdheid en om relevante interventies te ontwikkelen.

Na een telefonische afspraak of mailtje, waarin werd uitgelegd wat het doel van het interview was, hebben 6 leerbedrijven toegestemd om een interview af te staan. Het interview bestaat uit 11 vragen die de volgende doelen hadden:

1. **Bewustzijn te meten**: leerbedrijven kunnen vaststellen in hoeverre ze bekend zijn met het verschijnsel laaggeletterdheid.

2. **Inzicht te krijgen in ervaringen**: leerbedrijven delen hun eigen ervaringen met laaggeletterdheid, wat kan helpen bij het begrijpen van de huidige situatie en uitdagingen.

3. **Identificatie van laaggeletterde werknemers**: wat van invloed kan zijn op hun benadering van personeelsontwikkeling en ondersteuning.

4. **Evalueren van inzet voor aanpak van laaggeletterdheid**: in hoeverre het bedrijf zich actief inzet om laaggeletterdheid aan te pakken en wat inzicht geeft in mogelijke gebieden voor verbetering.

5. **Identificatie van stimulerende maatregelen**: informatie verzamelen over hoe het bedrijf de ontwikkeling van lees- en schrijfvaardigheden onder werknemers stimuleert en hoe zij werknemers ondersteunen bij het verbeteren van hun vaardigheden.

6. **Evaluatie van trainingsprogramma's**: evalueren of het bedrijf trainingssessies organiseert om lees- en schrijfvaardigheden te ontwikkelen en hoe deze worden gefaciliteerd.

7. **Meetmethoden voor geletterdheid**: hoe meet het bedrijf de geletterdheidsniveaus van werknemers, wat van invloed kan zijn op de effectiviteit van hun aanpak.

8. **Aanbieden van ondersteuning**: evalueren of het bedrijf specifieke ondersteuning biedt aan werknemers met lees- en schrijfproblemen en hoe deze wordt verstrekt.

9. **Faciliteren van schriftelijke communicatie**: onderzoeken welke maatregelen het bedrijf neemt om schriftelijke communicatie en leesvaardigheid te vergemakkelijken, wat kan bijdragen aan een meer inclusieve werkomgeving, waar iedereen kan meedoen.

10. **Bijdragen aan bredere geletterdheidsinitiatieven**: bijdrage van het bedrijf aan de verbetering van geletterdheid op een breder niveau, wat een maatschappelijke impact kan hebben.

Hoofdstuk 4 Onderzoeksresultaten

Om een analyse te maken van de enquête over laaggeletterdheid onder vmbo- en mavoleerlingen tussen 16 en 19 jaar, kunnen verschillende overeenkomsten en verschillen geïdentificeerd worden op basis van de verzamelde gegevens.

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten van het onderzoek naar laaggeletterdheid op het vmbo en mavo beschreven. In de eerste paragraaf worden de resultaten verkregen uit de leerlingen en docenten enquêtes toegelicht en in de laatste paragraaf wordt een samenvatting gegeven van de interviews die afgenomen zijn bij de verschillende leerbedrijven.

4.1 Enquêtes

4.1.1 Leerlingen enquêtes

In totaal hebben 97 leerlingen deelgenomen aan de leerlingen enquêtes over laaggeletterdheid op het vmbo en mavo leerjaar 4. De enquêtes waren in de talen: Nederlands, Papiamentu en Spaans. De meerderheid van de leerlingen koos voor de Papiamentu versie (64 leerlingen), gevolgd door de Spaanstalige versie (19 leerlingen) en de minderheid koos voor de Nederlandse versie (14 leerlingen). De analyse van de 21 vragen tellende enquête is verdeeld in de onderdelen: demografische gegevens, thuisomgeving, cultuur en taal, lees- en schrijfgedrag, bibliotheek- en mediagebruik en invulinstructies.

4.1.1.1 Demografische gegevens

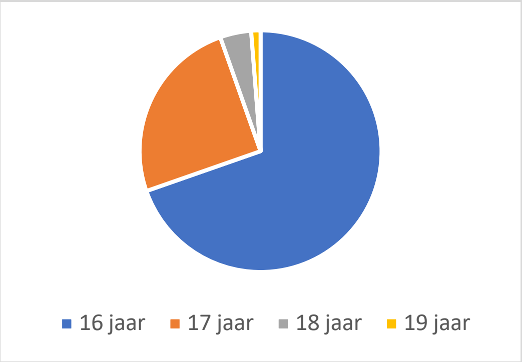

Figuur1: Leeftijd

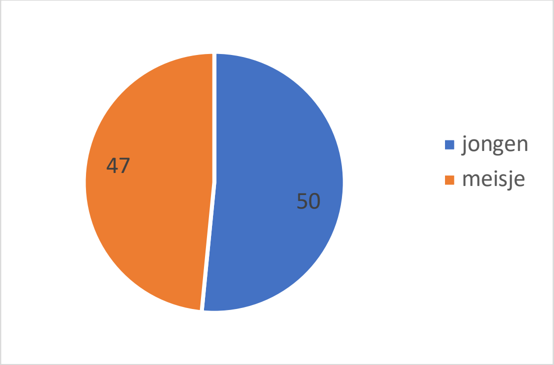

Figuur2: Geslacht

Leeftijdsgrafiek: de verdeling van respondenten over verschillende leeftijdsgroepen geeft inzicht in de leeftijdsopbouw van de steekproef. De meerderheid van de respondenten waren 16 jarigen (67 leerlingen; 70%), gevolgd door de 17 jarigen (24 leerlingen; 25%), 18 jarigen (4 leerlingen; 4%) en als laatste 2 leerlingen van 19 jaar (1%).

Geslachtsgrafiek: Aan het onderzoek namen in totaal 50 jongens deel en 47 meisjes. Het verschil in antwoorden tussen jongens en meisjes kan interessante inzichten bieden, zoals verschillen in lees- en schrijfvoorkeuren.

4.1.1.2 Thuisomgeving

Woonsituatie: Analyse van met wie de respondenten wonen geeft inzicht in de invloed van de thuisomgeving op lees- en schrijfgedrag. Voor deze analyse is gebruikgemaakt van vier

woonsituaties: beide ouders, alleen met moeder, alleen met vader en bij anderen. Verder is er op basis van de gekozen versie van de enquête onderstaande indelingen gemaakt.

Tabel 1

THUISOMGEVING			
Woonsituatie	**Nederlandse versie**	**Papiamentu versie**	**Spaanse versie**
Beide ouders	4 respondenten	23 respondenten	7 respondenten
Alleen met moeder	8 respondenten	19 respondenten	4 respondenten
Alleen met vader	1 respondent	4 respondenten	-
Bij anderen	-	5 respondenten	-

Tabel 1.1: Beide ouders: 34 respondenten wonen samen met beide ouders.

Versie	Geboorteland	Thuistalen	Schrijftalen	Leestalen
Nederlands (4)	ABC-eilanden en Nederland	Nederlands, Papiamentu Engels	Nederlands, Papiamentu Engels	Nederlands Papiamentu Engels
Papiamentu (23)	ABC-eilanden	Papiamentu, Nederlands Engels	Papiamentu Nederlands Engels	Engels Papiamentu Nederlands
Spaans (7)	Spaanstalig	Spaans, Papiamentu Nederlands	Spaans Papiamentu Engels Nederlands	Spaans Papiamentu Engels Nederlands

Bij de Nederlandse versie communiceren alle 4 respondenten zowel in het Nederlands als in het Papiamentu en Engels.
Bij de Papiamentu-versie spreken en schrijven de 23 respondenten eerst in het Papiamentu, gevolgd door het Nederlands en Engels. Bij het lezen wordt de volgorde omgekeerd: eerst Engels, dan Papiamentu en Nederlands.
Bij de Spaanse versie spreken de 7 respondenten eerst in het Spaans, gevolgd door het Papiamentu en daarna het Nederlands. Bij het schrijven en lezen wordt eerst het Spaans gebruikt, gevolgd door Papiamentu, Engels en tot slot Nederlands.
Van de 11 respondenten die samenwonen met beide ouders, schrijven en lezen ze in de omgangstaal (Nederlands en Spaans). Daarentegen schrijven 23 respondenten van wie de ouders afkomstig zijn van de Antillen in hun thuistaal (Papiamentu), maar lezen in het Engels.

Tabel 1.2: Alleen met moeder: 31 respondenten wonen bij een alleenstaande moeder.

Versie	Geboorteland	Thuistalen	Schrijftalen	Leestalen
Nederlands (8)	ABC-eilanden Nederland en anders	Nederlands, Engels Papiamentu Anders	Nederlands, Papiamentu Engels	Nederlands Engels Papiamentu
Papiamentu (19)	Bonaire, Curaçao Italië	Papiamentu, Engels	Papiamentu Nederlands Engels	Papiamentu Engels Nederlands
Spaans (4)	Spaanstalig en Bonaire	Spaans, Papiamentu Nederlands	Spaans Papiamentu Engels Nederlands	Spaans Papiamentu Engels Nederlands

Bij de Nederlandse versie communiceren de 8 respondenten eerst in het Nederlands, gevolgd door het Engels en vervolgens het Papiamentu. Wat betreft schrijven en lezen, wordt eerst het Nederlands gebruikt. Bij het schrijven volgt het Papiamentu en dan Engels. Bij het lezen is de volgorde omgekeerd: eerst Engels, dan Papiamentu.
Bij de Papiamentu-versie is de communicatietaal Papiamentu, met Engels als tweede thuistaal. Wat schrijven en lezen betreft, zien we opnieuw een omgekeerde volgorde van de twee talen, namelijk Nederlands en Engels.
Wat betreft de Spaanse versie, communiceren de 4 respondenten eerst in het Spaans, gevolgd door Papiamentu. Bij het schrijven en lezen staat Engels op de derde plaats en Nederlands als laatste. Alle 31 respondenten die bij een alleenstaande moeder wonen, gebruiken de moedertalen Nederlands, Papiamentu en Spaans voor spreken, schrijven en lezen.

Tabel 1.3: Alleen met vader: 5 respondenten wonen bij een alleenstaande vader.

Versie	Geboorteland	Thuistalen	Schrijftalen	Leestalen
Nederlands (1)	Curaçao	Papiamentu	Nederlands, Papiamentu Engels Spaans	Nederlands Papiamentu Engels
Papiamentu (4)	Curaçao, Jamaica	Papiamentu, Engels	Papiamentu Nederlands Engels	Papiamentu Engels Nederlands

De Nederlandse versie is ingevuld door 1 respondent wiens thuistaal het Nederlands is, maar die eerst in het Nederlands leest en schrijft, gevolgd door het Papiamentu en het Engels.
Wat betreft de Papiamentu-versie, communiceren de 4 respondenten eerst in het Papiamentu. De tweede thuistaal is Engels. Wat het lezen en schrijven betreft, is er een omgekeerde volgorde van de twee talen Nederlands en Engels.
Van de 5 respondenten die wonen bij een alleenstaande vader, lezen en schrijven 4 in de spreektaal (Papiamentu), terwijl 1 respondent schrijft en leest in het Nederlands, hoewel de thuistaal Papiamentu is.

Tabel 1.4: Bij anderen: 5 respondenten wonen bij anderen (familie, pleegouders, internaat).

Versie	Geboorteland	Thuistalen	Schrijftalen	Leestalen
Papiamentu (5)	n.v.t.	Papiamentu, Spaans Nederlands	Papiamentu Nederlands Engels	Papiamentu Engels Nederlands

De 5 respondenten communiceren in het Papiamentu, met Spaans en Nederlands als respectievelijk tweede en derde thuistaal. Wat betreft de schrijf- en leestalen is er een omgekeerde volgorde van de twee talen Nederlands en Engels.

Alle 5 respondenten die bij andere mensen wonen, schrijven en lezen in hun thuistaal Papiamentu.

4.1.1.3 Cultuur en taal

Geboorteland van respondenten en ouders: Het vergelijken van geboortelanden geeft inzicht in de diversiteit van culturele achtergronden binnen de steekproef.

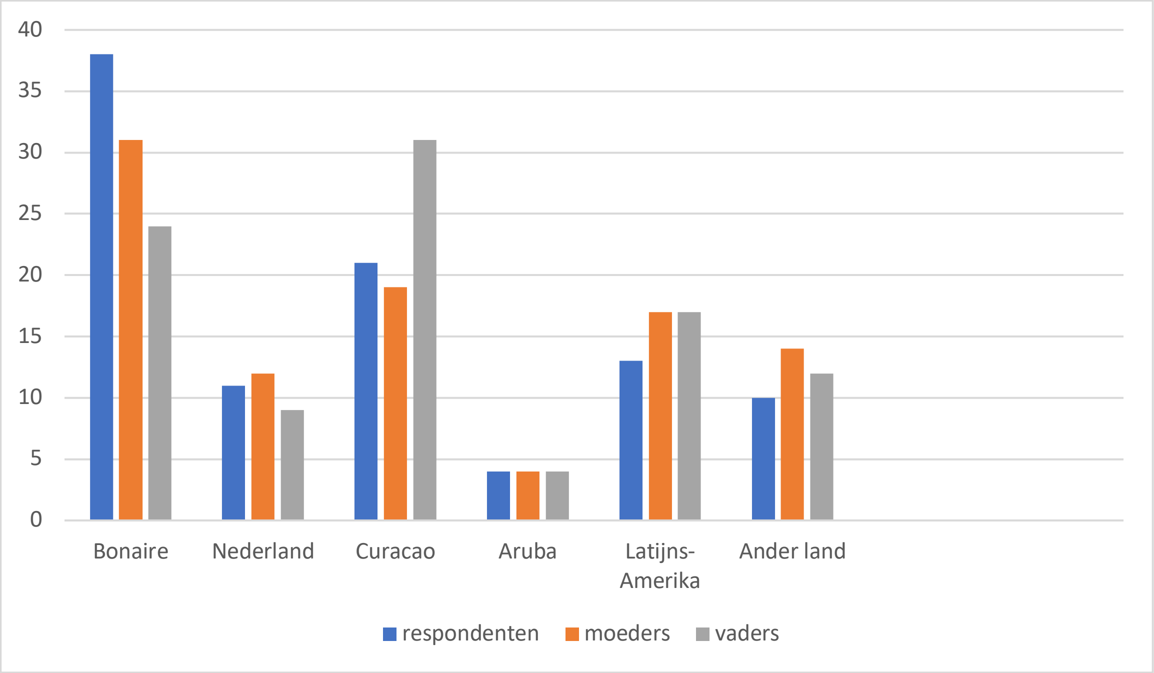

Figuur 3: Geboorteland

De meeste respondenten zijn geboren en getogen op Bonaire, gevolgd door Curaçao en Latijns-Amerika. Het grootste deel van de ouders is ook afkomstig van Bonaire, Curaçao en Latijns-Amerika. Het kan ook zijn dat de ouders een mix culturele achtergrond hebben.

Talen gesproken en geschreven: Het analyseren van de talen die respondenten spreken en schrijven in verschillende contexten (thuis, school, met vrienden) helpt bij het begrijpen van taalvoorkeuren en -vaardigheden.

Tabel 2

Talen gesproken		
Thuis	*School*	*Vrienden*
Papiamentu (64%)	Papiamentu (78%)	Papiamentu (59%)
Spaans (20%)	Nederlands (11%)	Engels (24%)
Engels (4%)	Engels (9%)	Spaans (12%)
Nederlands (11%)	Spaans (2%)	Nederlands (3%)
Anders (1%)	-	-

Wat de geschreven talen buiten schooltijd betreft staat Papiamentu op de eerste plaats met 58%, gevolgd door Engels met 22%. Op een gedeelde derde plaats staan Spaans en Nederlands met beide 10%.

4.1.1.4 Lees- en schrijfgedrag:

Voorkeurstaal voor lezen en schrijven: Het identificeren van de taal waarin respondenten het meest lezen en schrijven helpt bij het begrijpen van hun taalvaardigheid en voorkeuren.

Om het lees-en schrijfgedrag te analyseren is er gebruikgemaakt van vraag 12 (In welke taal schrijf je het meest buiten schooltijd?) en vraag 14 (In welke taal lees je het meest buiten schooltijd?).

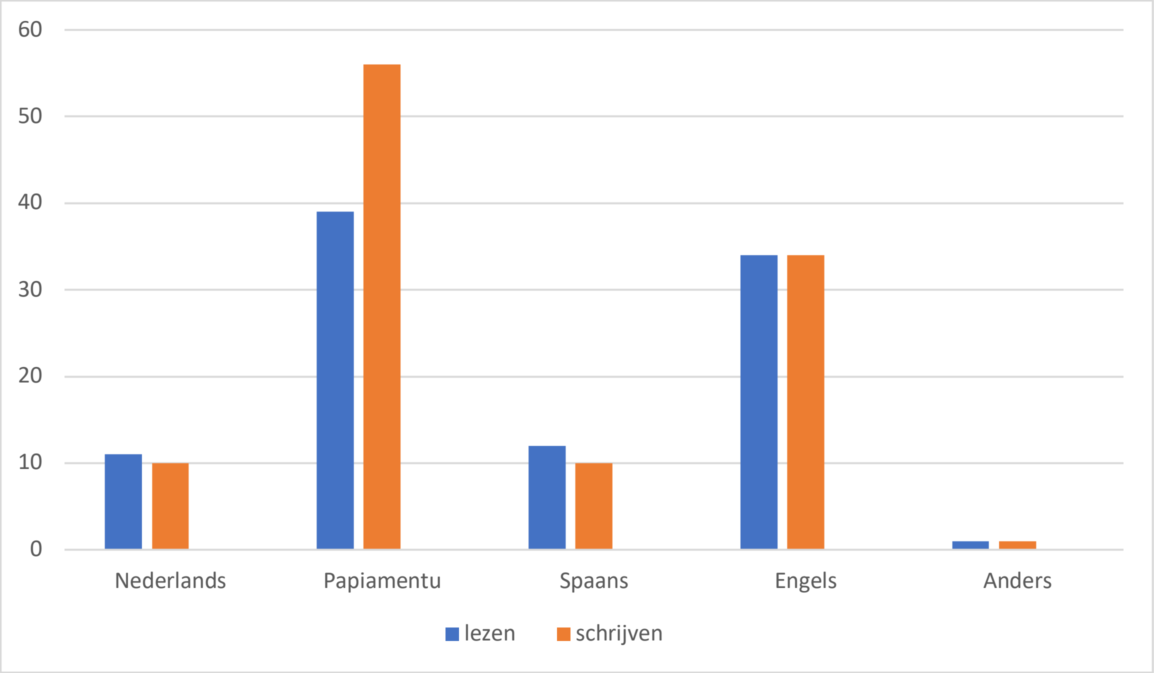

Figuur 4: Lees- en schrijfgedrag buiten school

De voorkeurstaal voor lezen en schrijven is op de eerste plaats Papiamentu, gevolgd door Engels en als laatste Spaans en Nederlands.

Frequentie van lezen en schrijven: Het verschil in de frequentie van lezen en schrijven binnen en buiten schooltijd kan inzicht geven in de interesse en betrokkenheid van respondenten bij deze activiteiten. Echter, de vragenlijst gaat niet in op de frequentie van het lezen en schrijven.

4.1.1.5 Bibliotheekgebruik en mediagebruik:

Lidmaatschap van een openbare bibliotheek: Het analyseren van het lidmaatschap van een bibliotheek geeft inzicht in de toegang tot leesmateriaal en andere bronnen.
Om het bibliotheekgebruik onder de respondenten te analyseren heb ik gebruik gemaakt van de vragen 17 (Ben je lid van een openbare bibliotheek?) en 18 (Hoe vaak leen je een boek in de openbare bibliotheek?).

Van de 97 respondenten zijn 85 geen lid van de openbare bibliotheek en 12 wel lid. Van de 12 die wel lid zijn lenen 7 gemiddeld een of twee keer per jaar een boek, 4 gemiddeld een of twee keer per maand en 1 anders (niet verder toegelicht). Interessant om te vermelden is dat 7 van de 12 respondenten meisjes zijn.

Kijkgedrag naar televisieprogramma's: Het vergelijken van de frequentie van het kijken naar programma's in verschillende talen geeft inzicht in mediagebruik en taalvoorkeuren van de respondenten. Voor deze analyse zijn de vragen 19 (Hoe vaak kijk je televisieprogramma’s in het Papiamentu?) en 20 (Hoe vaak kijk je televisieprogramma’s in het Nederlands?) gebruik. De andere talen Spaans en Engels zijn in de enquête bij de genoemde vragen niet als optie meegenomen.

Het volgende resultaat kwam eruit:

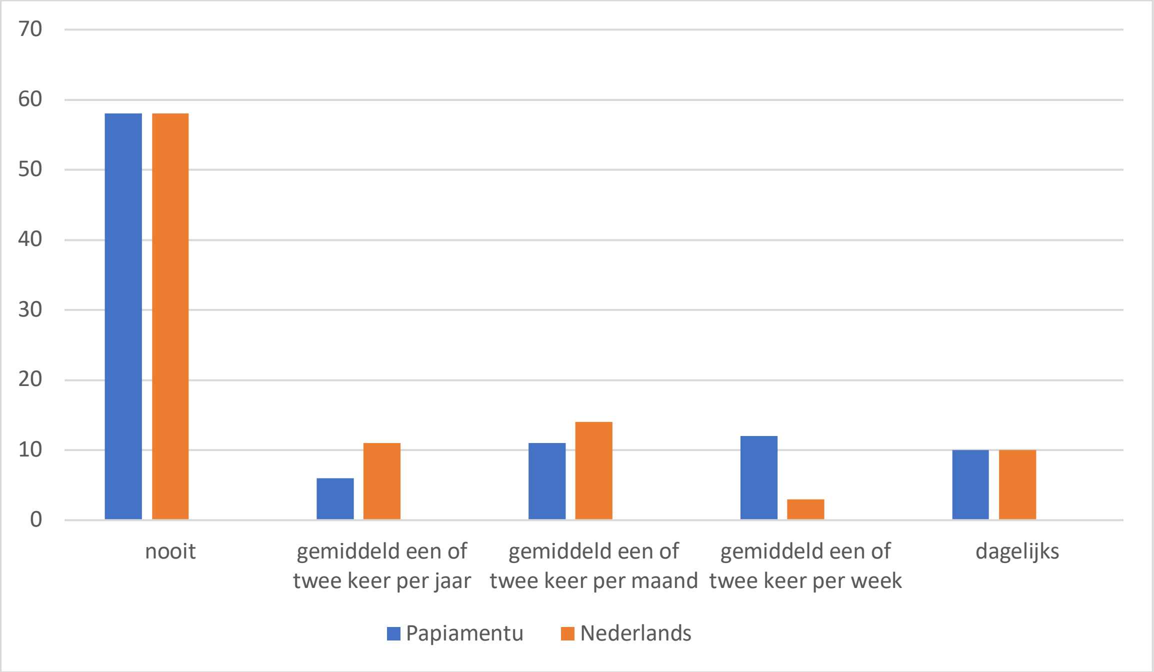

Figuur 5: Kijkgedrag

58 respondenten geven aan dat ze nooit kijken naar televisieprogramma's in het Nederlands of Papiamentu. 14 kijken gemiddeld een of twee keer per maand naar televisieprogramma's in het Nederlands, 11 gemiddeld een of twee keer in een jaar en 10 dagelijks. Wat het Papiamentu betreft kijken 12 gemiddeld een of twee keer per week, 11 gemiddeld een of twee keer per maand en 10 dagelijks.

4.1.1.6 Invulinstructies:

Methode van invullen: De respondenten hebben de enquête op papier ingevuld. Dit was op advies van de docenten vanwege problemen met de online afname. Van de 97 respondenten hebben 90 het zelfstandig ingevuld, 6 hebben een aantal vragen laten voorlezen en 1 respondent heeft een of een aantal vragen en/of antwoordmogelijkheden laten uitleggen. Deze ene respondent komt uit Aruba en heeft de Papiamentu-versie ingevuld. Vanwege het verschil in schrijfwijze (spelling) tussen Papiamentu en Papiamento (gesproken op Aruba), had deze respondent extra uitleg nodig.

4.1.2 Docenten enquêtes

Er is een enquête afgenomen onder ervaren taaldocenten Nederlands (3), Spaans (3) en Papiamentu (1) op het vmbo en mavo met betrekking tot laaggeletterdheid / andersgeletterdheid. De resultaten tonen aan dat:

Voor de Nederlandse taal: Het niveau van laag- of andersgeletterdheid wordt ingeschat als gemiddeld (vmbo) tot zeer laag (mavo), waarbij een aanzienlijk deel van de leerlingen op het vmbo en bijna geen leerlingen op de mavo tekenen van laag-/andersgeletterdheid vertoont.

De mavodocenten achten laag- of andersgeletterdheid geen uitdaging voor hun onderwijs, terwijl men in het vmbo matige uitdagingen ervaart en regelmatige aanpassingen en ondersteuning nodig acht.

Leerlingen worden gescreend via gestandaardiseerde tests, observaties en gesprekken met ouders. Beschikbare ondersteuning omvat extra bijlesuren en specifieke leermiddelen voor differentiatie.

Problemen die zowel bij het mavo als het vmbo worden ervaren zijn onder andere moeite met fonemisch bewustzijn, beperkte woordenschat en zwakke grammaticale vaardigheden. Effectieve strategieën om deze problemen aan te pakken omvatten intensieve leesbegeleiding, visuele ondersteuning bij tekst en inzet van voorleesprogramma's. Curriculum-aanpassingen omvatten vereenvoudiging van teksten, audio-ondersteuning en extra oefeningen. Ondersteuning voor docenten en ouders betreft beschikbare bronnen die omvatten workshops over differentiatie, online cursussen en studiemateriaal over taalondersteuning. Ouderbetrokkenheid kan worden vergroot door ouderavonden, taalgerelateerde workshops en het delen van suggesties via nieuwsbrieven of online platforms.

Voor het Papiamentu:
Het niveau van laag-/andersgeletterdheid wordt geschat als laag, maar beheersbaar met sporadische tekenen van moeilijkheden. Signalen van laaggeletterdheid omvatten moeite met begrijpen van geschreven instructies. Huidige ondersteuning omvat extra bijlesuren en interdisciplinaire teams voor effectieve aanpak.

Voor het Spaans:
Leerkrachten schatten het niveau van laag-/andersgeletterdheid als gemiddeld tot matig, met uitdagingen in uitspraak, grammatica en woordenschat. Signalen zijn onvoldoende vordering in lees- en schrijfvaardigheid en beperkte woordenschat. Ondersteuning omvat extra bijlesuren, taalmaatjesprogramma's en workshops voor docenten. Specifieke aanpassingen omvatten het gebruik van visuele ondersteuning en eenvoudige teksten, terwijl beschikbare hulpmiddelen taalapps en online interactieve programma's omvatten.

Docenten hebben toegang tot workshops en cursussen over differentiatie in taalonderwijs en effectieve taalondersteuning. Het vergroten van ouderbetrokkenheid wordt bevorderd door ouderavonden en taalgerelateerde workshops, evenals het delen van suggesties voor taalstimulering thuis.

Kortom, de analyse van de enquêtes onder 97 leerlingen op het vmbo en mavo toont een diversiteit aan taal- en leesculturen binnen de steekproef. Hoewel de meerderheid van de leerlingen koos voor de Papiamentu-versie van de enquête, blijkt uit de demografische gegevens dat er een verscheidenheid aan taalachtergronden en thuissituaties bestaat, wat invloed kan hebben op lees- en schrijfvoorkeuren. Ondanks de digitale geletterdheid van de leerlingen, blijkt uit het bibliotheekgebruik dat er weinig lidmaatschap is en de voorkeur uitgaat naar online mediagebruik, zoals streamingdiensten. Het kijkgedrag naar televisieprogramma's illustreert ook de variabiliteit binnen de steekproef, waarbij Spaanstalige programma's populair zijn voor bepaalde genres. De enquêtes onder taaldocenten benadrukken de uitdagingen en ondersteuningsbehoeften bij het aanpakken van laag- of anders geletterdheid, variërend van leesproblemen tot de integratie van effectieve strategieën en het betrekken van ouders bij taalstimulering thuis. In het algemeen wijzen deze bevindingen op de complexiteit van taalonderwijs en de noodzaak van differentiatie en ondersteuning om aan de diverse behoeften van leerlingen te voldoen.

4.2 Interviews leerbedrijven

In totaal zijn er zes leerbedrijven benaderd voor een interview in vier verschillende sectoren. Deze paragraaf geeft een samenvatting van de afgenomen interviews van de leerbedrijven.

Leerbedrijf 1 (verkoop en retail)
Dit bedrijf heeft enige bekendheid met laaggeletterdheid onder het personeel, maar er is geen formele documentatie over hun niveau. Het bedrijf heeft ervaring met medewerkers die laaggeletterd zijn, maar er wordt weinig over gesproken, en ze vertrouwen vaak op visuele hulpmiddelen om dit te verbergen. *"Mensen praten er niet over, durven niks te zeggen, gaan af op plaatjes om zo hun laaggeletterdheid te verbergen."* Hoewel er in het verleden taalcursussen zijn aangeboden, zijn de huidige cursussen voornamelijk gericht op conversatie en niet op het verbeteren van de taalvaardigheid. Het bedrijf plaatst laaggeletterd personeel op functies waar lezen niet essentieel is en maakt gebruik van visuele communicatie, zoals foto's, om schriftelijke communicatie te vergemakkelijken. Ze draagt niet actief bij aan het verbeteren van laaggeletterdheid op bredere schaal.

Leerbedrijf 2 (verkoop en retail)
Het fenomeen van laaggeletterdheid erkent het bedrijf en biedt interne cursussen aan, waar zowel personeel als leidinggevenden vrijwillig aan kunnen deelnemen. Hoewel de communicatie met klanten soepel verloopt, hebben met name oudere werknemers moeite met computervaardigheden. *"De jongeren kunnen aflezen, maar het begrijpen gaat iets moeilijk."* Het bedrijf ziet echter een afname van laaggeletterdheid, voornamelijk door het vertrek van oudere werknemers en de toename van jongere werknemers met een VMBO-achtergrond.

Leerbedrijf 3 (verkoop en retail)
Ook dit bedrijf is bekend met laaggeletterdheid, maar heeft weinig werknemers die hiermee te maken hebben. Het bedrijf biedt geen interne trainingen aan, maar moedigt werknemers aan om externe cursussen te volgen, vooral als ze potentie tonen. Ze focust op praktische ontwikkeling en stimuleert ambitie bij werknemers. Het bedrijf maakt gebruik van lokale werknemers en biedt soms specifieke trainingen aan, zoals Spaans voor bakkers, indien nodig. *"Het bedrijf draagt niet bij aan verbetering van laaggeletterdheid op een breder niveau."*

Leerbedrijf 4 (zorg)
Deze zorginstelling biedt ondersteuning aan cliënten met laaggeletterdheid door hen te motiveren en duidelijke communicatie te bieden. *"Deze instelling formuleert een hulpvraag om zo gepaste begeleiding te geven."* Hoewel ze samenwerken met andere instanties, benadrukken ze het belang van maatschappelijke bewustwording over laaggeletterdheid. *"De zorginstelling is van mening dat de samenleving meer informatie moet krijgen over laaggeletterdheid, zodat er meer begrip is vanuit de samenleving voor deze groep."* Echter, de focus ligt voornamelijk op zorgverlening en niet op bredere initiatieven om laaggeletterdheid aan te pakken.

Leerbedrijf 5 (toerisme)
Dit bedrijf erkent anders geletterdheid onder het personeel en maakt gebruik van symbolen en apps om werknemers te ondersteunen. *"Het bedrijf is wel bekend met het verschijnsel laaggeletterdheid, maar binnen het bedrijf gaat het meer om anders geletterdheid."*
Hoewel ze momenteel geen specifieke maatregelen hebben voor laaggeletterdheid, staan ze open voor toekomstige ondersteuning. *"De toekomstige ondersteuning zal geboden worden in de vorm van de avondschool Forma."*

Leerbedrijf 6 (bouw)
"*Bij dit bedrijf is er voornamelijk sprake van anders geletterdheid dan van laaggeletterdheid onder het Spaanstalige personeel.*" De directeur geeft aan dat het bedrijf wel bekend is met het verschijnsel laaggeletterdheid. Ze bieden geen directe ondersteuning, maar stimuleren werknemers om zich extern te ontwikkelen, bijvoorbeeld via Forma. Het bedrijf werkt met een tussenpersoon voor communicatie en overweegt mogelijke samenwerking met Forma in de toekomst. Ze bieden praktische ervaring aan vmbo- en mbo-studenten, waarbij de communicatie meestal in het Papiamentu plaatsvindt.

De zes leerbedrijven hebben verschillende niveaus van bekendheid met laaggeletterdheid en verschillende benaderingen om hiermee om te gaan:

De overeenkomsten:
1. Alle bedrijven zijn bekend met laaggeletterdheid, zij het in verschillende mate. Dit betekent dat alle bedrijven zich bewust zijn van laaggeletterdheid, maar dat ze er verschillend mee omgaan.
2. Er wordt gebruikgemaakt van visuele ondersteuning, zoals pictogrammen en foto's, om de communicatie te vergemakkelijken voor laaggeletterde werknemers.
3. Interne cursussen of externe mogelijkheden worden aangeboden aan werknemers, zij het op vrijwillige basis, om hun taalvaardigheid te verbeteren.
4. Schriftelijke communicatie wordt soms vervangen door mondelinge of visuele communicatie, afhankelijk van de behoeften van de werknemers.
5. Geen van de bedrijven draagt actief bij aan het verbeteren van laaggeletterdheid op een breder niveau in de samenleving.

De verschillen:
1. De mate van bekendheid met laaggeletterdheid en de aanwezigheid van laaggeletterde werknemers varieert per bedrijf. Dit houdt in dat sommige bedrijven goed op de hoogte zijn van het probleem van laaggeletterdheid en mogelijk maatregelen hebben genomen om het aan te pakken, terwijl andere bedrijven mogelijk minder bewust zijn van dit probleem en er minder voorbereid op zijn.
2. Sommige bedrijven bieden meer actieve ondersteuning, zoals interne trainingen, terwijl anderen zich meer richten op praktische benaderingen of geen specifieke ondersteuning bieden.
3. De focus van ondersteuning kan verschillen, variërend van praktische taken zonder veel schriftelijke communicatie tot het aanbieden van formele taalcursussen.
4. Sommige bedrijven hebben meer divers personeel met verschillende achtergronden en taalvaardigheden, terwijl andere voornamelijk Spaanstalige werknemers hebben.
5. De toekomstplannen voor het aanpakken van laaggeletterdheid verschillen per bedrijf, waarbij sommige mogelijkheden voor samenwerking met externe organisaties overwegen en andere meer op interne ontwikkeling focussen.

Als laatste bestaat er variatie in de aanpak en benadering van laaggeletterdheid binnen de verschillende bedrijven, maar de visuele ondersteuning en mogelijkheden voor taalverbetering zijn gemeenschappelijke elementen.

Hoofdstuk 5 Discussie

In dit gedeelte zullen de onderzoeksvragen behandeld worden die in het eerste hoofdstuk zijn gesteld. Tevens zullen de resultaten van de enquêtes en interviews worden geanalyseerd.

5.1 Onderzoeksvragen

Voor de beantwoording van de zes deelvragen is er rekening gehouden met de lokale context, de unieke kenmerken van Bonaire, maar ook met de culturele en taalkundige aspecten van het eiland.

1. **Wat is laaggeletterdheid?**

Laaggeletterdheid op Bonaire wordt beschreven als het gebrek aan vaardigheid bij individuen om adequaat te lezen en schrijven in de officiële talen, zoals Nederlands en Papiaments. Dit heeft een negatieve invloed op hun betrokkenheid in de samenleving, persoonlijke groei en mogelijkheden op de arbeidsmarkt.

2. **Wat zijn de voornaamste oorzaken van laaggeletterdheid onder leerlingen van het vmbo en mavo op Bonaire?**

De voornaamste oorzaken van laaggeletterdheid onder leerlingen van het vmbo en mavo op Bonaire kunnen variëren, maar enkele veel voorkomende factoren zijn beperkte toegang tot kwalitatief hoogwaardig onderwijs, socio-economische achtergronden, taalbarrières en gebrek aan ondersteuning thuis.

3. **Hoe beïnvloedt laaggeletterdheid de sociale en academische ontwikkeling van deze leerlingen?**

Laaggeletterdheid kan een negatieve invloed hebben op zowel de sociale als de academische ontwikkeling van leerlingen op het vmbo en mavo op Bonaire. Sociaal kunnen zij moeite hebben met het begrijpen van instructies, het lezen van informatie of het schrijven van teksten, wat hun zelfvertrouwen en interactie met anderen kan belemmeren. Academisch gezien kunnen zij achterlopen in hun leerprestaties en moeite hebben met het begrijpen van complexe onderwerpen.

4. **Welke hulpmiddelen en programma's zijn momenteel beschikbaar om de geletterdheid in de vier talen die in het onderwijs worden gebruikt van deze leerlingen te verbeteren?**

Momenteel zijn er verschillende hulpmiddelen en programma's beschikbaar om de geletterdheid van leerlingen op het vmbo en mavo op Bonaire te verbeteren, waaronder extra ondersteuning in de vorm van remedial teaching, speciale programma's gericht op taal- en leesvaardigheid, digitale leermiddelen en mogelijkheden voor individuele begeleiding.

5. **Wat zijn de specifieke behoeften en uitdagingen van leerlingen op het vmbo en mavo als het gaat om het aanpakken van laaggeletterdheid?**

De specifieke behoeften en uitdagingen van leerlingen op het vmbo en mavo op Bonaire met betrekking tot het aanpakken van laaggeletterdheid kunnen onder meer bestaan uit het overwinnen van taalbarrières, het omgaan met socio-economische uitdagingen, het ontwikkelen van zelfvertrouwen en motivatie en het vinden van passende ondersteuning die aansluit bij hun individuele behoeften.

6. **Wat zijn effectieve strategieën en aanbevelingen om laaggeletterdheid onder deze doelgroep aan te pakken en hun kansen in de maatschappij te vergroten?**

Effectieve strategieën en aanbevelingen om laaggeletterdheid onder leerlingen op het vmbo en mavo op Bonaire aan te pakken en hun kansen in de maatschappij te vergroten kunnen onder meer bestaan uit het bieden van een inclusief en ondersteunend leeromgeving, het aanbieden van gevarieerde leermiddelen en instructiemethoden, het stimuleren van ouderbetrokkenheid, het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs en het implementeren van programma's gericht op het verbeteren van de taal- en leesvaardigheid.

5.2 Analyse van de onderzoeksresultaten

De leerlingen en docenten enquêtes worden aan de hand van de verschillende deelonderwerpen geanalyseerd.

5.2.1 Leerlingen enquêtes

Uit de demografische gegevens blijkt dat de meerderheid van de respondenten uit 16-jarigen bestaat, gevolgd door 17-jarigen, 18-jarigen en slechts een paar respondenten van 19 jaar. Dit suggereert dat de steekproef voornamelijk bestaat uit jongere leerlingen, met een sterke vertegenwoordiging van de 16-jarigen. Wat betreft het geslacht is er een kleine meerderheid van jongens ten opzichte van meisjes in de steekproef, waarbij 50 jongens en 47 meisjes hebben deelgenomen aan het onderzoek. Dit kan aangeven dat er mogelijk subtiele verschillen zijn in lees- en schrijfvoorkeuren tussen jongens en meisjes, die interessante inzichten kunnen bieden in de resultaten van het onderzoek.

Uit de analyse van de thuisomgeving kunnen verschillende conclusies worden getrokken:
De taalvaardigheid van respondenten lijkt sterk beïnvloed te worden door hun leefomgeving en de talen die in hun huishouden worden gesproken. Respondenten die samenwonen met beide ouders lijken de spreektaal (Nederlands en Spaans) te beheersen als gevolg van hun omgeving, terwijl respondenten wiens ouders op de Antillen zijn geboren de thuistaal (Papiamentu) gebruiken voor schrijven, maar Engels lezen.
Respondenten die wonen bij een alleenstaande moeder hebben een breed scala aan taalvaardigheden, waarbij ze allemaal Nederlands, Papiamentu en Spaans spreken, schrijven en lezen. Dit suggereert dat de blootstelling aan verschillende talen in een omgeving waarin de moeder de enige ouder is, kan bijdragen aan een meer uitgebreide taalbeheersing. De situatie is anders voor respondenten die wonen bij een alleenstaande vader. Hoewel de meerderheid in de spreektaal (Papiamentu) schrijft en leest, is er één respondent die schrijft en leest in het Nederlands, ondanks dat Papiamentu de thuistaal is. Dit kan wijzen op individuele voorkeuren of verschillen in blootstelling aan talen binnen het huishouden.
Alle respondenten die bij andere mensen wonen, schrijven en lezen in de thuistaal Papiamentu, wat suggereert dat de omgeving waarin ze wonen een sterke invloed heeft op hun taalgebruik. Over het algemeen laten deze conclusies zien dat taalgebruik en vaardigheden sterk afhankelijk zijn van de leefomgeving en blootstelling aan verschillende talen binnen het huishouden.

De volgende conclusies kunnen worden getrokken uit de gegevens van cultuur en taal.
De geboortelanden van zowel de respondenten als hun ouders variëren, met de meerderheid afkomstig van Bonaire, gevolgd door Curaçao en Latijns-Amerika. Dit duidt op een diverse

culturele achtergrond binnen de steekproef, waarbij respondenten mogelijk verschillende tradities, normen en waarden met zich meebrengen.
Papiamentu is de meest gebruikte taal buiten schooltijd, wat suggereert dat het een belangrijke rol speelt in informele communicatie en dagelijkse interacties binnen de gemeenschap. Dit kan duiden op een sterke culturele verbondenheid met de lokale taal en identiteit. Engels volgt op de tweede plaats, wat kan wijzen op het belang van Engels als wereldtaal en mogelijk de invloed van internationale communicatie of media. Spaans en Nederlands delen de derde plaats, wat kan wijzen op het belang van deze talen in verschillende contexten, zoals culturele uitwisseling, onderwijs of handel.

De vermelding dat sommige ouders mogelijk een mix van culturele achtergronden hebben, benadrukt de complexiteit van de culturele identiteit binnen de steekproef. Dit kan resulteren in een diverse taalomgeving binnen het huishouden, waarbij meerdere talen en culturen een rol spelen in de opvoeding en communicatie. Al met al laten deze conclusies zien hoe de culturele achtergrond en taalvoorkeuren van respondenten binnen de steekproef worden weerspiegeld in hun geschreven communicatie buiten schooltijd.

Als het gaat om het lees- en schrijfgedrag wordt Papiamentu genoemd als de voorkeurstaal voor zowel lezen als schrijven buiten schooltijd, gevolgd door Engels. Dit suggereert dat Papiamentu de meest gebruikte taal is voor informele communicatie en persoonlijke activiteiten, terwijl Engels een belangrijke rol speelt in bredere contexten zoals mediaconsumptie, entertainment en mogelijk professionele communicatie. Het feit dat Nederlands en Spaans als laatste worden genoemd als voorkeurstaal voor lezen en schrijven buiten schooltijd, kan wijzen op een minder prominente rol van deze talen in de dagelijkse levens van de respondenten. Dit kan worden beïnvloed door factoren zoals de mate van blootstelling aan de talen, de relevantie ervan in de lokale context en persoonlijke voorkeuren. Hoewel het interessant zou zijn om de frequentie van lezen en schrijven binnen en buiten schooltijd te kennen, wordt in de tekst opgemerkt dat deze informatie niet beschikbaar is. Het ontbreken van deze gegevens kan een beperking zijn bij het volledig begrijpen van het lees- en schrijfgedrag van de respondenten en hun betrokkenheid bij deze activiteiten. Kortom deze conclusies tonen de taalvoorkeuren en -gewoonten van de respondenten, evenals de noodzaak om de frequentie van deze activiteiten verder te onderzoeken om een vollediger beeld te krijgen van hun taalgebruik en betrokkenheid bij lezen en schrijven.

Uit de analyse van bibliotheek- en mediagebruik kan geconcludeerd worden dat overgrote deel van de respondenten (85 van de 97) geen lid van een openbare bibliotheek is. Dit kan verschillende redenen hebben, zoals een gebrek aan interesse in het gebruik van bibliotheken, beperkte toegang tot bibliotheken in hun omgeving, of een voorkeur voor andere bronnen voor leesmateriaal. Van de 12 respondenten die wel lid zijn, lenen de meesten gemiddeld een of twee keer per jaar of per maand een boek. Dit wijst op een variatie in de mate van gebruik van bibliotheekdiensten onder de leden. Het is interessant om op te merken dat van de 12 respondenten die wel lid zijn van de bibliotheek, 7 meisjes zijn. Dit kan wijzen op een verschil in interesse in bibliotheekgebruik tussen jongens en meisjes, of mogelijk een verschil in toegang tot leesmateriaal tussen beide groepen. Dus het bibliotheeklidmaatschap is onder respondenten beperkt, met een variatie in het gebruik ervan onder de leden. Het feit dat er meer respondenten dagelijks naar televisieprogramma's in het Papiamentu kijken dan naar programma's in het Nederlands, suggereert een grotere voorkeur voor Papiamentu als kijktaal

binnen de steekproef. Dit kan worden toegeschreven aan factoren zoals culturele identiteit, het gebruik van Papiamentu in lokale media, en persoonlijke voorkeuren van de respondenten. Er is een breed scala aan kijkfrequenties zowel voor Papiamentu als voor Nederlands. Terwijl sommige respondenten dagelijks televisieprogramma's in beide talen kijken, zijn er anderen die zelden tot nooit kijken. Deze variatie kan worden beïnvloed door individuele interesses, beschikbaarheid van televisiezenders in de betreffende talen en andere persoonlijke factoren.

Het aantal respondenten dat aangeeft nooit naar televisieprogramma's in het Nederlands te kijken, is hoger dan het aantal respondenten dat nooit naar programma's in het Papiamentu kijkt, suggereert mogelijk een beperkter aanbod van Nederlandstalige programma's of een lagere interesse in deze programma's binnen de steekproef. Het tweede blijkt hier het geval te zijn, niet alleen vanwege de totale desinteresse voor deze programma’s, maar ook doordat de taalbarrière van het Nederlands een rol speelt. Verder blijkt uit de beroepspraktijk dat het betaalbare basispakket van de tv-zenders alleen wordt afgenomen vanwege de internetverbinding die nodig is om te kunnen Netflixen. De verschillende kijkfrequenties geven aan dat het kijkgedrag naar televisieprogramma's sterk varieert binnen de steekproef. Deze variatie kan worden veroorzaakt door verschillen in leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, en persoonlijke voorkeuren van de respondenten. Ook blijkt uit de beroepspraktijk dat jongeren naar Spaanstalige programma’s kijken als het gaat om novelles en naar Papiamentu programma’s als het gaat om voetbal uit eigen regio en de Tumba festivals op de eilanden. Over het algemeen laten deze conclusies zien dat Papiamentu de dominante kijktaal lijkt te zijn binnen de steekproef, met een breed scala aan kijkfrequenties voor zowel Papiamentu als Nederlands.

De keuze om de enquête op papier in te vullen, in plaats van online, wijst op mogelijke beperkingen of problemen met online toegang of technische middelen onder de respondenten. Dit kan bijvoorbeeld te maken hebben met beperkte internettoegang, gebrek aan vertrouwdheid met online formulieren of technische problemen met de online enquête software. Echter, uit de beroepspraktijk blijkt dat de leerlingen digitaal geletterd zijn om een online vragenlijst in te vullen, maar vanwege een telefoonverbod in de klas, laten ze opzettelijk hun devices thuis, waardoor het afnemen van een online enquête mogelijk niet soepel zou verlopen. Het merendeel van de respondenten (90 van de 97) heeft de enquête zelfstandig ingevuld, wat aangeeft dat zij in staat waren om de vragenlijst zonder hulp van anderen te voltooien. Dit suggereert een zekere mate van zelfredzaamheid en vaardigheid in het begrijpen en beantwoorden van de vragen.

Hoewel de meerderheid van de respondenten zelfstandig kon invullen, hebben een klein aantal respondenten (7 van de 97) hulp gezocht bij het invullen van de enquête. Dit kan te wijten zijn aan verschillende redenen, zoals moeilijkheden met het begrijpen van de vragen, taalbarrières, of een behoefte aan verduidelijking van bepaalde aspecten van de enquête. Deze conclusie duidt op de voorkeur voor papieren enquêtes als gevolg van mogelijke online problemen, evenals de overwegend zelfstandige invulling van de enquête door de respondenten, met een kleine groep die behoefte had aan enige vorm van ondersteuning bij het invullen.

5.2.2 Docenten enquêtes

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten van de docenten enquêtes worden de volgende conclusies getrokken:
Er is een erkenning van verschillende niveaus van laag- of anders geletterdheid binnen de verschillende talen en onderwijsniveaus. Het is belangrijk om deze diversiteit te respecteren en aan te pakken met passende ondersteuning.

Het vmbo lijkt een grotere behoefte te hebben aan aanpassingen en ondersteuning dan de mavo en er zijn variaties in behoeften tussen de verschillende talen. Differentiatie in aanpak en ondersteuning is daarom cruciaal om aan de specifieke behoeften van elke groep leerlingen te voldoen. Het gebruik van gestandaardiseerde tests, observaties en gesprekken met ouders om leerlingen te screenen is een positieve benadering. Het is belangrijk om deze methoden te blijven gebruiken om vroegtijdig te identificeren welke leerlingen extra ondersteuning nodig hebben.

De genoemde strategieën, zoals intensieve leesbegeleiding, visuele ondersteuning en curriculum aanpassingen, hebben zich bewezen als effectieve benaderingen. Het is van belang deze strategieën verder te ontwikkelen en te implementeren om de vaardigheden van laaggeletterde leerlingen te verbeteren. De beschikbaarheid van workshops, cursussen en andere bronnen voor zowel docenten als ouders is essentieel. Dit zal niet alleen de vaardigheden van docenten verbeteren, maar ook de betrokkenheid van ouders vergroten, wat een positieve invloed kan hebben op het leren van de leerlingen.

5.2.3 Interviews leerbedrijven

De analyse van de zes leerbedrijven onthult dat er een diversiteit aan benaderingen bestaat voor het omgaan met laaggeletterdheid. Hoewel alle bedrijven bekend zijn met dit fenomeen, varieert de mate van bekendheid en de aanpak ervan sterk tussen de bedrijven. Visuele ondersteuning en de mogelijkheid voor taalverbetering, zij het vaak op vrijwillige basis, zijn gemeenschappelijke elementen in de aanpak van laaggeletterdheid.

Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zal de centrale vraag worden beantwoord, zullen de beperkingen van dit onderzoek worden belicht en tot slot worden aanbevelingen gegeven.

6.1 Beantwoording hoofdvraag

Het antwoord op de vraag over de staat van laaggeletterdheid op de Scholengemeenschap Bonaire afdeling vmbo en mavo met betrekking tot de talen Nederlands, Papiamentu en Spaans in 2023 luidt als volgt:

Laaggeletterdheid onder leerlingen van het vmbo en mavo op de Scholengemeenschap Bonaire in 2023 is een complex vraagstuk dat diverse oorzaken kent, waaronder beperkte toegang tot hoogwaardig onderwijs, socio-economische achtergronden, taalbarrières en gebrek aan ondersteuning thuis. Het heeft een aanzienlijke invloed op zowel de sociale als academische ontwikkeling van de leerlingen, wat hun betrokkenheid in de samenleving, persoonlijke groei en kansen op de arbeidsmarkt beïnvloedt.

Momenteel zijn er verschillende hulpmiddelen en programma's beschikbaar om de geletterdheid van leerlingen te verbeteren, waaronder remedial teaching, speciale programma's gericht op taal- en leesvaardigheid, digitale leermiddelen en individuele begeleiding.

De specifieke behoeften en uitdagingen van leerlingen op het vmbo en mavo moeten worden aangepakt met differentiatie in aanpak en ondersteuning, rekening houdend met de diversiteit aan taalvaardigheden en achtergronden binnen de populatie. Het is van cruciaal belang om een inclusieve en ondersteunende leeromgeving te bieden, ouderbetrokkenheid te stimuleren en effectieve strategieën te implementeren om de vaardigheden van laaggeletterde leerlingen te verbeteren.

Daarnaast tonen de conclusies van het onderzoek aan dat de culturele achtergrond en taalvoorkeuren van de leerlingen een belangrijke rol spelen in hun taalgebruik en communicatie buiten schooltijd. Papiamentu wordt bijvoorbeeld genoemd als de voorkeurstaal voor lezen en schrijven, gevolgd door Engels, wat wijst op de culturele en linguïstische diversiteit binnen de gemeenschap.

6.2 Aanbevelingen

Gebaseerd op de conclusies uit de demografische gegevens, de analyse van de thuisomgeving, het cultuur- en taalgebruik, alsmede het bibliotheek- en mediagebruik, kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan voor het vmbo en mavo:

Differentiatie in taalonderwijs: Het is belangrijk voor scholen om rekening te houden met de diverse taalomgevingen van leerlingen. Dit kan inhouden dat er differentiatie wordt toegepast in het taalonderwijs, waarbij er meer aandacht wordt besteed aan het ontwikkelen van vaardigheden in talen die relevant zijn voor de thuisomgeving van de leerlingen, zoals Papiamentu en Spaans. Flexibiliteit in taalkeuze kan worden ingebouwd in het curriculum, zodat leerlingen de mogelijkheid hebben om te kiezen voor taalvakken die aansluiten bij hun individuele behoeften en interesses.

Versterking van lees- en schrijfvaardigheden: Scholen kunnen programma's ontwikkelen die de lees- en schrijfvaardigheden van leerlingen bevorderen, met nadruk op het gebruik van de voorkeurstaal buiten schooltijd, zoals Papiamentu. Dit kan worden gedaan door het aanbieden van leesclubs, schrijfworkshops en andere stimulerende activiteiten.
Het aanbieden van een breed scala aan leesmateriaal in verschillende talen en genres kan de leesmotivatie van leerlingen vergroten en hun taalvaardigheden verder ontwikkelen.

Bevordering van bibliotheekgebruik: Scholen kunnen samenwerken met lokale bibliotheken om het bibliotheeklidmaatschap te bevorderen en het gebruik van bibliotheekdiensten onder leerlingen te stimuleren. Dit kan onder meer inhouden dat er bibliotheekbezoeken worden georganiseerd, leesbevorderingsprogramma's worden opgezet en toegang tot digitale bronnen wordt gefaciliteerd. Door het aanbieden van aantrekkelijke beloningen kunnen scholen leerlingen aanmoedigen om actief gebruik te maken van bibliotheekdiensten en hun leesgewoonten te versterken.

Cultuurgericht curriculum: Het curriculum kan worden verrijkt met cultuurgerichte onderwerpen en activiteiten die de diverse culturele achtergronden van leerlingen weerspiegelen. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat er literatuur wordt opgenomen van auteurs uit verschillende culturele achtergronden en dat er ruimte wordt geboden voor het bespreken van culturele tradities en normen. Door het integreren van cultuurgerichte inhoud in het onderwijs kunnen leerlingen zich meer betrokken voelen bij het leerproces en een dieper begrip ontwikkelen van hun eigen culturele identiteit en die van anderen.

Verbetering van digitale toegang en vaardigheden: Scholen kunnen initiatieven ontplooien om de digitale toegang en vaardigheden van leerlingen te verbeteren, zodat zij beter in staat zijn om online bronnen te gebruiken voor onderzoek en leren. Dit kan onder meer inhouden dat er workshops worden georganiseerd over internetgebruik, digitale bronnen en online veiligheid. Leerlingen worden op deze manier geholpen bij het ontwikkelen van essentiële digitale vaardigheden voor de 21e eeuw.

Door deze aanbevelingen in overweging te nemen, kunnen scholen effectieve strategieën implementeren om de taal- en leesvaardigheden van vmbo- en mavoleerlingen te bevorderen, hun culturele identiteit te versterken en hun toegang tot educatieve middelen te verbeteren.

Op basis van de conclusies van de onderzoeksresultaten van de docenten enquêtes kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan:

1. **Differentiatie in aanpak**: Ontwikkel en implementeer strategieën die specifiek zijn afgestemd op de behoeften van leerlingen op verschillende taalniveaus en onderwijsniveaus.
2. **Continue screening en ondersteuning**: Blijf investeren in methoden voor het screenen van leerlingen en zorg voor passende ondersteuning voor degenen die het nodig hebben.
3. **Implementatie van effectieve strategieën**: Zorg voor training en ondersteuning voor docenten bij het gebruik van bewezen effectieve strategieën voor het verbeteren van taalvaardigheden.

4. **Betrokkenheid van ouders vergroten**: Organiseer regelmatig ouderavonden, workshops en andere evenementen om ouders te betrekken bij de taalontwikkeling van hun kinderen en deel nuttige suggesties voor taalstimulering thuis.
5. **Onderzoek naar nieuwe benaderingen**: Blijf onderzoek doen naar nieuwe methoden en benaderingen om laaggeletterdheid aan te pakken en pas deze toe in de praktijk na evaluatie van hun effectiviteit.

Door deze aanbevelingen op te volgen, kan de effectiviteit van taalonderwijs worden verbeterd en kunnen leerlingen met laaggeletterdheid beter worden ondersteund bij hun leerproces.

Het is van cruciaal belang dat bedrijven die geconfronteerd worden met laaggeletterdheid een gestructureerde aanpak ontwikkelen om deze uitdaging aan te pakken. Dit kan onder meer inhouden: het verbeteren van de bewustwording en training van het personeel, het actiever aanbieden van taalonderwijs en -ondersteuning, en het overwegen van samenwerking met externe organisaties die gespecialiseerd zijn in het aanpakken van laaggeletterdheid. Door een meer gestructureerde aanpak te hanteren, kunnen bedrijven effectiever bijdragen aan het verbeteren van de taalvaardigheid van hun werknemers en de bredere gemeenschap.

6.3 Perspectiefverschuiving

De conclusie van het onderzoek wijst uit dat hoewel de focus gericht was op het onderzoeken van laaggeletterdheid onder leerlingen in de voor-examenklassen van het vmbo en mavo, er gaandeweg een diepgaander inzicht is ontstaan. Het onderzoek heeft aangetoond dat de kwestie niet alleen draait om laaggeletterdheid, maar eerder om andersgeletterdheid, met betrekking tot verschillende talen zoals Nederlands, Papiamentu en Spaans.
De bevindingen tonen aan dat er een complexere dynamiek is wat betreft taalvaardigheid onder de onderzochte leerlingen. Het is duidelijk geworden dat naast het traditionele begrip van laaggeletterdheid, er ook nuances bestaan in de manier waarop leerlingen verschillende talen begrijpen, communiceren en beheersen. Dit impliceert de noodzaak voor een meer inclusieve benadering van taalonderwijs en -ondersteuning, waarbij rekening wordt gehouden met de diverse linguïstische achtergronden van de leerlingenpopulatie.

Deze verschuiving in perspectief benadrukt het belang van een breder onderzoek naar taalvaardigheid en -behoeften binnen het onderwijs, met specifieke aandacht voor de unieke linguïstische contexten waarin leerlingen zich bevinden. Daarom is het belangrijk dat het onderwijs rekening houdt met de verschillende taalachtergronden van leerlingen. Het is nodig om het onderwijsbeleid en de ondersteuning aan te passen, zodat alle leerlingen, ongeacht hun taal, goed onderwijs krijgen.

6.4 Beperkingen van het onderzoek

Gelukkig mochten de vragenlijsten van Stichting Lezen en Schrijven Bonaire gebruikt worden, wat tijd bespaarde doordat er geen eigen vragenlijsten hoefden worden gemaakt. Echter, het bleek lastig om een geschikt moment te vinden om de leerlingenenquêtes af te nemen, aangezien deze plaatsvonden tijdens de SE-week. Op advies van de leerkrachten lieten we de vragenlijsten achter om op een geschikt moment te worden ingevuld. Bovendien moest deze hardcopy zijn vanwege problemen met internetverbindingen.

Wat betreft de enquêtes onder docenten, oorspronkelijk gepland als interviews, bleek dit niet haalbaar vanwege de drukke schema's van de docenten. Daarom werden deze omgezet naar enquêtes. Ook hier was geen tijd om hardcopy formulieren te gebruiken, dus werden de enquêtes online via Qualtrics verspreid. Om de invulprocedure te vergemakkelijken en te versnellen, bestonden de vragen uit 15 meerkeuzevragen. Echter, deze werden pas ongeveer een week na verzending en reminders online ingevuld.

Al met al bleek de planning voor het afnemen van zowel leerling- als docenten enquêtes lastig vanwege tijd- en ruimtegebrek. Hierbij moest rekening worden gehouden met de SE-week, klas- en docentroosters, lesuitval, afronding van lesmateriaal en deelname van docenten aan workshops. Het is vermeldenswaardig dat de leerbedrijven enthousiast waren om deel te nemen aan de interviews nadat de inhoud ervan was uitgelegd.

Literatuurlijst

Berkelder, A. & Van der Heijden, I. (z.d). *Digitale geletterdheid jeugd*. Opgehaald van Biliotheeknetwerk.nl: https://www.bibliotheeknetwerk.nl/digitale-geletterdheid-jeugd

Bosman, A., Cihangir, S., & Bootsma, M. (2022). *Dalende 'Leesvaardigheid': een herinterpretatie.* redhetonderwijs.com

Buisman, M., & Houtkoop, W. (2014). *Laaggeletterdheid in kaart.* Nederland: ecbo en Stichting Lezen & Schrijven.

Christoffels, I., Baay, P., ecbo, Bijlsma, I., Levels, M., & ROA. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede*. https://www.lezenenschrijven.nl/sites/default/files/2020-08/WEB_SLS_Rapport_Armoede.pdf

Christoffels, I., Groot, A., Clement, C., Fond Lam, J., & Expertisecentrum Beroepsonderwijs. (2017). *Preventie door interventie. Literatuurstudie naar lees- en schrijfachterstanden bij kinderen en jongeren: prevalentie, relevante factoren en mogelijke interventies*. https://ecbo.nl/wp-content/uploads/sites/3/2017-02-Preventie-door-interventie-Literatuurstudie.pdf

Halewijn, E. v. (2021, september 23). *Begrippenlijst Laaggeletterdheid*. Opgehaald van www.basisvaardigheden.nl: https://basisvaardigheden.nl/sites/default/files/2021-09/Begrippenlijst%20Laaggeletterdheid_1.pdf

F. J. Israël, M. K. (2016). *Aanpak laaggeletterdheid.* Den Haag.

Greef, P. D. (2021). *De laaggeletterde leert het ons.* Vught: Artéduc.

Houtkoop, M. B. (2014). *Laaggeletterdheid in kaart.* Nederland: ecbo en Stichting Lezen en Schrijven.

Christoffels, P. B. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede.* 's-Hertogenbosch.

Gubbels, A. v. (2019). *Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht.* Enschede.

Laaggeletterden hebben onvoldoende toegang tot arbeidsmarkt en samenleving'. (z.d.). Unesco. https://www.unesco.nl/nl/artikel/laaggeletterden-hebben-onvoldoende-toegang-tot-arbeidsmarkt-en-samenleving

Ministerie van Algemene Zaken. (2022, 5 september). *Aanpak laaggeletterdheid.* Laaggeletterdheid | Rijksoverheid.nl. https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/laaggeletterdheid/aanpak-laaggeletterdheid

NOS. (2019, 11 juni). Taalachterstand voor het leven: groeiende groep jongeren verlaat school laaggeletterd. NOS. https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2288573-taalachterstand-voor-het-leven-groeiende-groep-jongeren-verlaat-school-laaggeletterd

Stichting Het Begint met Taal. (2023). *Laaggeletterdheid & basisvaardigheden*. Opgehaald van hetbegintmettaal.nl: https://www.hetbegintmettaal.nl/coordinatoren/extranet-coordinatoren/laaggeletterdheid/

Stuur, A. (2015, november 24). *Analfabetisme sociaal en economisch probleem*. Opgehaald van Caribisch Netwerk: https://caribischnetwerk.ntr.nl/2015/11/24/analfabetisme-sociaal-en-economisch-probleem/

Stuur, A. (2015). *laaggeletterdheid Bonaire*. Opgehaald van Stichting Lezen & Schrijven Bonaire: http://www.lezenenschrijvenbonaire.org/onderzoek-laaggeletterdheid-bonaire

Stuur, A. (2015). *Laaggeletterdheid Bonaire*. Opgehaald van Stichting Lezen en Schrijven Bonaire: http://www.lezenenschrijvenbonaire.org/laaggeletterdheid

Tolkie. (2024, 22 maart). *Gevolgen laaggeletterdheid - Tolkie*. Tolkie - Wij Maken Tekst Leesbaar. https://tolkie.nl/gevolgen-laaggeletterdheid/

Trioen, M., & Casteleyn, J. [2020]. Extra kansen voor nieuwkomers. Wat werkt in schrijfonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren? Een praktijkgids voor lesgevers. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Trioen, M., & Casteleyn, J. (2018). Extra kansen voor nieuwkomers: Wat werkt in leesonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren? Een praktijkgids voor lesgevers. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Wilhelm, L. (2022, dec 5). *ouderbetrokkenheid*. Opgehaald van gelijkekansenindeklas.nl: https://gelijkekansenindeklas.nl/hoofdstuk/ouderbetrokkenheid/

Wilhelm, L. (2022, december 5). *Taal*. Opgehaald van gelijkekansenindeklas.nl: https://gelijkekansenindeklas.nl/hoofdstuk/taal-schoolleiderversie/

Bijlagen

Bijlage 1

VRAGENLIJST NEDERLANDS

BONAIRE KUNNEN LEZEN EN SCHRIJVEN 2024

Beste deelnemer,

Mijn naam is Haidy Wijngaarde. In verband met het afronden van mijn studie aan de Universiteit van Curaçao (UoC) doe ik een onderzoek naar laaggeletterdheid.

Deze vragenlijst is anoniem en het invullen hiervan duurt gemiddeld 25 min.
Je antwoorden zijn volledig vertrouwelijk en zullen uitsluitend worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden. We waarderen je tijd en moeite om deze vragenlijst in te vullen. Mocht je tijdens het invullen vragen hebben, aarzel dan niet om contact met ons op te nemen.

Bedankt voor je deelname en bijdrage aan dit belangrijke onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Haidy Wijngaarde

1. Hoe oud ben je?

- 16 jaar
- 17 jaar
- 18 jaar
- 19 jaar

2. Ben je een jongen of een meisje?

- jongen
- meisje

3. Bij wie woon je de meeste dagen van de week?
(één antwoord geven)

- Bij mijn vader en moeder (samen)
- Ongeveer de helft van de tijd bij mijn moeder en de helft van de tijd bij mijn vader (co-ouders)
- Bij mijn moeder en haar vriend(in)
- Bij mijn vader en zijn vriend(in)
- Alleen bij mijn moeder
- Alleen bij mijn vader
- Bij anderen (bijv. pleegouders, andere familie, internaat)
- Zelfstandig

4. In welk land ben jij geboren?

- Bonaire
- Nederland
- Curaçao
- Aruba
- Venezuela
- Colombia
- Dominicaanse Republiek
- Een ander land:

5. In welk land is jouw moeder geboren?

- Bonaire
- Nederland
- Curaçao
- Aruba
- Venezuela
- Colombia
- Dominicaanse Republiek
- Een ander land,

6. In welk land is jouw vader geboren?

- Bonaire
- Nederland
- Curaçao
- Aruba
- Venezuela
- Colombia
- Dominicaanse Republiek
- Een ander land

7. Welke taal/talen spreek jij?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- Anders, namelijk

8. Welke taal wordt bij jouw thuis het meest gesproken?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- Anders, namelijk

9. Welke taal wordt op school het meest gesproken?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- Anders, namelijk

10. Welke taal spreek je het meest met vrienden/vriendinnen buiten schooltijd?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- In een andere taal,

11. In welke taal/talen schrijf jij?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- In een andere taal,

12. In welke taal schrijf je het meest buiten schooltijd?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- In een andere taal,

13. Welke taal/talen lees jij?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- In andere taal/talen

14. In welke taal lees je het meest buiten schooltijd?

- Papiamentu
- Nederlands
- Engels
- Spaans
- In andere taal/talen

15. Wat lees jij in het Papiamentu? (kunt je kunt meerdere antwoorden geven)

- brieven
- berichten op Facebook
- sms
- WhatApp
- mail
- schoolboeken
- literatuur voor school
- boeken niet voor school
- kranten
- anders, namelijk

16. Wat lees jij in het Nederlands?(je kunt meerdere antwoorden geven)

- brieven
- berichten op Facebook
- sms
- WhatApp
- mail
- schoolboeken
- literatuur voor school
- boeken niet voor school
- kranten
- anders, namelijk

17. Ben je lid van een openbare bibliotheek?

- ja
- nee

18. Hoe vaak leen je een boek in de openbare bibliotheek?

- nooit
- gemiddeld een of twee keer per jaar
- gemiddeld een of twee keer per maand
- gemiddeld een of twee keer per week
- meer dan een of twee keer per week
- anders, namelijk

19. Hoe vaak kijk je televisieprogramma's in het Papiamentu?

- nooit
- gemiddeld een of twee keer per jaar
- gemiddeld een of twee keer per maand
- gemiddeld een of twee keer per week
- dagelijks
- anders, namelijk

20. Hoe vaak kijk je televisieprogramma's in het Nederlands?

- nooit
- gemiddeld een of twee keer per jaar
- gemiddeld een of twee keer per maand
- gemiddeld een of twee keer per week
- dagelijks
- anders, namelijk

21. Hoe heb je deze vragenlijst ingevuld?

- Zelfstandig.
- Ik heb een of een aantal vragen laten voorlezen.
- Ik heb een of een aantal vragen en/of antwoordmogelijkheden laten uitleggen.
- Ik heb andere hulp bij het invullen gekregen, namelijk

DANK JE!

Bijlage 2

VRAGENLIJST PAPIAMENTU

BONEIRU POR LESA I SKIRBI 2024

Kerido partisipante,

Mi nòmber ta Haidy Wijngaarde. Relashoná ku mi terminashon di estudio na Universiteit van Curaçao (UoC), mi ta realisá un investigashon tokante alfabetisashon baho.

E lista di preguntanan aki ta anónimo i ta tuma promedio 25 minüt pa yena.

Bo kontestanan ta keda kompleto konfidensial i lo wordu uza únikamente pa finnan di siensha. Nos ta apresiá bo tempu i esfuerso pa yena e lista di preguntanan aki. Si bo tin preguntanan durante e proseso di yena, no dudi pa tuma kontakto ku nos.

Danki pa bo partisipashon i kontribushon na e investigashon importante aki.

1. Kuantu aña bo tin?

- 16 aña
- 17 aña
- 18 aña
- 19 aña

2. Bo ta un mucha homber òf mucha muhé?

- Mucha hòmber
- Mucha muhé

3. Serka ken bo ta biba mayoria dia den siman? ***Bo tin mag di duna 1 kontesta.***

- Serka mi tata i mama (huntu)
- Mas òf menos mitar di e tempu serka mi mama i e otro mitar serka mi tata
- Serka mi mama i su pareha
- Serka mi tata i su pareha
- Solamente serka mi mama
- Solamente serka mi tata
- Serka otro hende (por ehèmpel mayornan di kriansa, otro famia, internat)
- Independiente

4. Na kua país bo a nase?

- Boneiru
- Hulanda
- Kòrsou
- Aruba
- Venezuela
- Kolombia
- Repúblika Dominikana
- Un otro país,

5. Na kua país bo mama a nase?

- Boneiru
- Hulanda
- Kòrsou
- Aruba
- Venezuela
- Kolombia
- Repúblika Dominikana
- Un otro país,

6. Na kua país bo tata a nase?

- Boneiru
- Hulanda
- Kòrsou
- Aruba
- Venezuela
- Kolombia
- República Dominikana
- Un otro país,

7. Kua idioma/idiomanan bo ta papia?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro, ku ta

8. Kua idioma boso ta papia mas tantu na kas?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro, ku ta

9. Kua idioma boso ta papia mas tantu na skol?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro, ku ta

10. Kua idioma bo ta papia mas tantu ku bo amigunan / amiganan despues di skol?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro idioma,

11. Den kua idioma/idiomanan bo ta skirbi?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro idioma,

12. Den kua idioma bo ta skirbi mas tantu despues di skol?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro idioma,

13. Kua idioma/idiomanan bo ta lesa?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro idioma/idiomanan

14. Den kua idioma bo ta lesa mas tantu despues di skol?

- Papiamentu
- Hulandes
- Ingles
- Spañó
- Un otro idioma,

15. Kiko bo sa lesa na Papiamentu?

- Karta
- Mensahe
- Facebook
- Sms
- WhatsApp
- Mail
- Bukinan di skol
- Literatura pa skol
- Bukinan ku no ta pa skol
- Korant
- Otro, ku ta

16. Kiko bo sa lesa na Hulandes?

- Karta
- Mensahe
- Facebook
- Sms
- WhatsApp
- Mail
- Bukinan di skol
- Literatura pa skol
- Bukinan ku no ta pa skol

- Korant
- Otro, ku ta

17. Bo ta miembro di un biblioteka públiko?
- si
- no

18. Kuantu bes bo ta fia buki na e biblioteka públiko?
- Nunka
- Promedio un òf dos biaha pa aña
- Promedio un òf dos biaha pa luna
- Promedio un òf dos biaha pa siman
- Mas ku un òf dos biaha pa siman

19. Kuantu biaha bo ta wak programa di televishon na Papiamentu?
- Nunka
- Promedio un òf dos biaha pa aña
- Promedio un òf dos biaha pa luna
- Promedio un òf dos biaha pa siman
- Diario
- Otro, ku ta

20. Kuantu bes bo ta wak programa di televishon na Hulandes?
- Nunka
- Promedio un òf dos biaha pa aña
- Promedio un òf dos biaha pa luna
- Promedio un òf dos biaha pa siman
- Diario
- Otro, ku ta

21. Kon bo a yena e lista di pregunanan aki?
- Independiente
- Mi a laga lesa algun pregunta na mi.
- Mi a laga nan splika mi algun pregunta i/ òf posibel kontesta
- Mi a haña otro yudansa ku yenamentu di e preguntanan, ku ta

DANKI!

Bijlage 3

CUESTIONARIO ESPAÑOL

BONAIRE PARA PODER LEER Y ESCRIBIR 2024

Introducción

Querido participante:

Mi nombre es Haidy Wijngaarde. En relación con la finalización de mis estudios en la Universidad de Curazao (UoC), estoy realizando una investigación sobre la baja alfabetización.
Este cuestionario es anónimo y dura más o menos 25 minutos en completarse.
Tus respuestas son completamente confidenciales y se utilizarán únicamente con fines científicos. Apreciamos tu tiempo y esfuerzo al completar este cuestionario. Si tienes alguna pregunta al completar el formulario, no dudes en contactarnos.
Gracias por tu participación y contribución a esta importante investigación.

1. ¿Cuántos años tienes?
  - 16 años
  - 17 años
  - 18 años
  - 19 años

2. ¿Eres un chico o una chica?
  - un chico
  - una chica

3. ¿Con quién vives la mayoría de los días de la semana?
   (da una respuesta)
  - Con mi padre y mi madre (juntos)
  - Aproximadamente la mitad del tiempo con mi madre y la mitad del tiempo con mi padre (co-padres)
  - Con mi madre y su novio.
  - Con mi padre y su amigo.
  - Sólo con mi madre
  - Sólo con mi padre
  - Con otras personas (por ejemplo, padres adoptivos, otra familia, internado)
  - Independiente

4. En que país naciste?
  - Bonaire
  - Países Bajos
  - Curazao
  - Aruba
  - Venezuela
  - Colombia
  - República Dominicana
  - Otro país:

5. ¿En qué país nació tu madre?
  - Bonaire
  - Países Bajos
  - Curazao
  - Aruba
  - Venezuela
  - Colombia
  - República Dominicana
  - Otro país,

6. ¿En qué país nació tu padre?

- Bonaire
- Países Bajos
- Curazao
- Aruba
- Venezuela
- Colombia
- República Dominicana
- Otro país:

7. ¿Qué idiomas hablas?

- Papiamento
- Holandés
- Inglés
- Español
- Otro idioma:

8. ¿Qué idioma se habla más en tu casa?

- Papiamento
- Holandés
- Inglés
- Español
- Otros, a saber

9. ¿Qué idioma se habla más en la escuela?

- Papiamento
- Holandés
- Inglés
- Español
- Otros, a saber

10. ¿Qué idioma hablas más con tus amigos fuera del horario escolar?

- Papiamento
- Holandés
- Ingles
- Español
- Otro idioma:

11. ¿En qué idioma(s) escribes?

- Papiamento
- Holandés
- Ingles
- Español
- En otro idioma,

12. ¿En qué idioma escribes más fuera del horario escolar?

- Papiamento
- Holandés
- Ingles
- Español
- En otro idioma,

13. ¿Qué idioma(s) lees?

- Papiamento
- Holandés
- Ingles
- Español
- En otro(s) idioma(s).

14. ¿En qué idioma lees más fuera del horario escolar?

- Papiamento
- Holandés
- Ingles
- Español
- En otro(s) idioma(s).

15. ¿Qué lees en Papiamento? (puedes dar varias respuestas)

- letras
- mensajes en facebook
- sms
- WhatsApp
- correo electrónico
- libros escolares
- literatura para la escuela
- libros no para la escuela
- periódicos
- otros:

16. ¿Qué lees en Holandés? (puedes dar varias respuestas)

- letras
- mensajes en facebook
- sms
- WhatsApp
- correo electrónico
- libros escolares
- literatura para la escuela
- libros no para la escuela
- periódicos
- otros:

17. ¿Es usted miembro de una biblioteca pública?
- sí
- no

18. ¿Con qué frecuencia prestas un libro de la biblioteca pública?
- nunca
- una o dos veces al año
- una o dos veces al mes
- una o dos veces por semana
- más de una o dos veces por semana
- diferente, es decir

19. ¿Con qué frecuencia ves programas de televisión en Papiamento?
- nunca
- una o dos veces al año
- una o dos veces al mes
- una o dos veces por semana
- diariamente
- diferente, es decir

20. ¿Con qué frecuencia ves programas de televisión en Holandés?
- nunca
- una o dos veces al año
- una o dos veces al mes
- una o dos veces por semana
- diariamente
- diferente, es decir

21. ¿Cómo completó este cuestionario?
- Independiente.
- Me leyeron una o más preguntas.
- Me han explicado una o más preguntas y/o opciones de respuesta.
- Recibí otra ayuda para completar el formulario, a saber:

¡GRACIAS!

Bijlage 4

Vragenlijst voor leerkrachten van het vmbo en mavo met betrekking tot laaggeletterdheid of anders geletterdheid.

<u>Introductie:</u>

1. Welke school vertegenwoordigt u?

2. Wat is uw functie op school?

3. Aan welk(e) niveau(s) geeft u les?

4. Hoe lang bent u al werkzaam in het onderwijs?

<u>Achtergrondinformatie:</u>

5. ***Hoe schat u het huidige niveau van laag-/anders geletterdheid in bij uw leerlingen?***

- o Zeer laag - bijna geen leerlingen vertonen tekenen van laag-/anders geletterdheid
- o Laag - enkele leerlingen vertonen sporadisch tekenen van laag-/anders geletterdheid
- o Gemiddeld - een aanzienlijk deel van de leerlingen vertoont enige mate van laag-/anders geletterdheid
- o Hoog - een groot aantal leerlingen vertoont duidelijke tekenen van laag-/anders geletterdheid

6. ***In hoeverre denkt u dat laag-/anders geletterdheid een uitdaging vormt binnen uw onderwijsinstelling?***

- o Geen uitdaging - laag-/anders geletterdheid heeft geen significante impact op ons onderwijs
- o Kleine uitdaging - enkele leerlingen hebben baat bij extra ondersteuning, maar het is beheersbaar
- o Matige uitdaging - laag-/anders geletterdheid vereist regelmatige aanpassingen en ondersteuning binnen ons onderwijs
- o Grote uitdaging - laag-/anders geletterdheid heeft een aanzienlijke invloed op ons onderwijs en vereist aanzienlijke middelen en inspanningen
- o

Algemene vragen:

7. ***Welke signalen duiden volgens u op mogelijke laaggeletterdheid of anders geletterdheid bij leerlingen in de school?***

- o Onvoldoende vordering in lees- en schrijfvaardigheid
- o Moeite met begrijpen van geschreven instructies
- o Beperkte woordenschat
- o Alle bovenstaande antwoorden

8. ***Hoe worden leerlingen momenteel gescreend of geïdentificeerd als laaggeletterd of anders geletterd?***
   - o Gestandaardiseerde tests, namelijk: …
   - o Observaties in de klas
   - o Gesprekken met ouders
   - o Alle bovenstaande antwoorden

9. ***Welke ondersteuning of middelen zijn momenteel beschikbaar voor laaggeletterde of anders geletterde leerlingen in de talenlessen?***
   - o Extra bijlesuren
   - o Specifieke leermiddelen voor differentiatie
   - o Taalmaatjesprogramma's
   - o Alle bovenstaande antwoorden

10. ***Op welke manieren kunnen jullie als school samenwerken om laag- of anders geletterdheid effectief aan te pakken?***
   - o Interdisciplinaire teams om strategieën te ontwikkelen
   - o Workshops voor docenten over differentiatie in taalonderwijs
   - o Betrekken van ouders bij het stimuleren van taalontwikkeling thuis
   - o Alle bovenstaande antwoorden

<u>Vragen over de Nederlandse taal / Spaanse taal en Papiamentu:</u>

11. ***Welke specifieke problemen ervaren leerlingen met betrekking tot lezen, schrijven of begrijpend luisteren in het Nederlands?***
   - o Moeite met fonemisch bewustzijn
   - o Beperkte woordenschat
   - o Zwakke grammaticale vaardigheden
   - o Alle bovenstaande antwoorden

12. ***Welke differentiatie- en ondersteuningsstrategieën zijn effectief gebleken voor het verbeteren van de Nederlandse taalvaardigheid van laaggeletterde of anders geletterde leerlingen?***
   - o Intensieve leesbegeleiding
   - o Gebruik van visuele ondersteuning bij tekst
   - o Inzetten van voorleesprogramma's
   - o Alle bovenstaande antwoorden

13. ***Zijn er aanpassingen nodig in het curriculum of lesmateriaal om tegemoet te komen aan de behoeften van laaggeletterde of anders geletterde leerlingen in het Nederlands?***

- Vereenvoudiging van teksten
- Inzetten van audio-ondersteuning bij lezen
- Aanbieden van extra oefeningen voor basisvaardigheden
- Alle bovenstaande antwoorden

Overige vragen:

14. ***Welke aanvullende bronnen, trainingen of professionaliseringstrajecten zijn beschikbaar voor docenten om beter om te gaan met laaggeletterdheid of anders geletterdheid in de talenlessen?***

- Workshops over differentiatie in taalonderwijs
- Online cursussen over taalontwikkeling bij leerlingen met lees- en schrijfproblemen
- Studiemateriaal over effectieve taalondersteuning in diverse leermiddelen
- Alle bovenstaande antwoorden

15. ***Hoe kan de betrokkenheid van ouders vergroot worden bij het ondersteunen van de taalvaardigheid van hun kinderen thuis?***

- Organiseren van ouderavonden over taalontwikkeling en -ondersteuning
- Aanbieden van taalgerelateerde workshops voor ouders
- Delen van suggesties en activiteiten voor taalstimulering thuis via nieuwsbrieven of online platforms
- Alle bovenstaande antwoorden

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

Bijlage 5

Vragen voor leerbedrijven

Laaggeletterdheid is wereldwijd een uitdaging die een diepgaande impact heeft op individuen, gemeenschappen en de samenleving als geheel. Het vermogen om effectief te lezen, schrijven en communiceren is niet alleen een fundamenteel mensenrecht, maar ook een cruciale factor voor persoonlijke en sociale ontwikkeling.

1. Bent u bekend met het verschijnsel Laaggeletterdheid?
2. Wat is uw ervaring hiermee?
3. Heeft u werknemers in uw bedrijf die misschien laaggeletterd zijn?
4. In welke mate zet uw bedrijf zich in om laaggeletterdheid aan te pakken?
5. Hoe stimuleert uw bedrijf de ontwikkeling van lees- en schrijfvaardigheden onder werknemers?
6. Houdt u rekening met de mogelijkheid dat werknemers een laag niveau van geletterdheid kunnen hebben? Zo ja, hoe helpt u hen hun vaardigheden te verbeteren?
7. Organiseert u trainingssessies om lees- en schrijfvaardigheden binnen het werk te ontwikkelen? Of Op welke manier faciliteert uw organisatie trainingssessies om de lees- en schrijfvaardigheden van werknemers te verbeteren binnen de werkomgeving?
8. Hoe meet u de niveaus van geletterdheid onder uw werknemers? Of Op welke manier beoordeelt u het geletterdheidsniveau van uw personeel?
   a. Gestandaardiseerde taal- en geletterdheidstesten
   b. Interne beoordelingen en toetsen ontwikkeld door de organisatie
   c. Externe certificeringen en accreditaties
   d. Evaluaties door leidinggevenden en supervisors
   e. Een combinatie van bovenstaande
   f. We meten de niveaus van geletterdheid niet
9. Biedt u specifieke ondersteuning aan werknemers die moeite hebben met lezen en schrijven? Of Hoe voorziet uw organisatie in specifieke ondersteuning voor werknemers die uitdagingen ervaren bij lezen en schrijven?
10. Wat doet u om schriftelijke communicatie en leesvaardigheid binnen uw bedrijf te vergemakkelijken?
11. Draagt uw bedrijf bij aan de verbetering van geletterdheid op een breder niveau, zoals in de lokale gemeenschap? Of Hoe draagt uw bedrijf bij aan het bevorderen van geletterdheid op een bredere schaal, zoals in de lokale gemeenschap?